

İSLAM FELSEFESİ BAĞLAMINDA SEZÂİ KARAKOÇ'UN TOPLUM İDEASI

Hazırlayan: Berna AN

Danışman: Mirpenç AKŞİT

Yüksek Lisans Tezi

FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İĞDIR/2022

Her Hakkı Saklıdır

**TC.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEZAI KARAKOÇ VE TOPLUM

**Hazırlayan
Berna AN**

FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

IĞDIR/2022

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Berna AN

ÖZET

SEZAI KARAKOÇ VE TOPLUM

AN, Berna

Yüksek Lisans Tezi

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mirpenç AKŞİT

Nisan 2022,49 Sayfa

Sezai Karakoç şiirleri ve düşünceleriyle Türk toplumunda tanınmış şairlerdendir. Şiir ve eserleriyle birlikte hayattaki sağlam ve karalı tavırlarıyla etki alanı oldukça geniş bir düşünür olarak Türk düşünce tarihinde önemli bir konuma sahibi olmuştur. Bu tezde Sezai Karakoç'un eserlerinde toplum ve modernlik olgusu ele alınmıştır. Türk halkı da ağırlıklı olarak 19. yüzyıldan sonra bu gidişata dahil olmuştur. Karakoç, eserlerinde modernliğin özelde Türk toplumuna, genelde de insanlığa dikte ettiği yaşam tarzını ele almaktadır. Bu tezde bu eleştirinin yoğunlaştığı alanlar ve eleştiri biçimi tartışılmaya çalışılmıştır. Millet olgusu üzerine geliştirdiği düşüncelerinin Türkiye'nin milli birliğini güçlü bir temele oturması açısından önem arz etmektedir. Ulus-devletlerin bir tarafta/yukarıdan küresel güçlerin diğer tarafta/aşağıdan ise mikro milliyetçilikler arasında sıkışması, ilgili milletlerin toplumsal bütünlüklerine zarar vermektedir. Bu bağlamda Karakoç'un millet anlayışı, Türkiye devleti gibi Osmanlı imparatorluğu varisi bir devletin hem toplumsal bütünlüğünün sağlanması hem de üst kimlik çatısının güçlenmesi ve korunması açısından önemli taktiksel imkânlar sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sezai Karakoç, toplum, insan, modernizm, batı.

ABSTRACT

SEZAI KARAKOÇ VE TOPLUM

AN, Berna

Master's Thesis

Department of Philosophy and Religious Sciences

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Mirpenç AKŞİT

April 2022,49 Pages

Sezai Karakoç is one of the distinguished people who came to the fore in Turkish society with his writings, poems and speeches. With the strength of poetry and his thoughts as well as his solid and consistent stance in life, he has an important place in Turkish society as a thinker whose area of influence is quite wide and continues to expand. In this thesis, the phenomenon of society and modernity is discussed in Sezai Karakoç's works. Modernity is the adoption of Western styles by societies other than the West. Turkish society has also participated in this process after the 19th century aggressively. In his works, Karakoç criticizes the ways modernity imposes on Turkish society in particular, and on humanity in general. In this thesis, the areas in which this criticism is concentrated and the criticism style have been discussed. The ideas he developed over the concept of nation are import

ant in terms of placing Turkey's social integrity on a solid foundation. The squeezing of nation-states between global powers from above on the one hand and micro-nationalisms from below on the other harms the social integrity of the nations concerned. In this context, Karakoç's understanding of the nation offers important tactical opportunities in terms of strengthening the upper identity framework of an empire-heir state like Turkey, and ensuring and protecting its social integrity.

Keywords: Sezai Karakoç, society, person, modernity, west

TEŞEKKÜR

Başta, maddi ve manevi desteği, sabrı ve hoŐgörösüyle benden desteğini eksik etmeyen saygıdeğer hocalarım *Doç. Dr. Mirpenę AKŐIT* ve *Doç. Dr. Emel SÜNTER*'e teşekkür ederim.

Sezai Karakoç üzerine yapılmıŐ bu ęalıŐmanın, onun düşüncesinin anlaşılması noktasında faydalı olması temennisiyle.

Berna AN

IğDIR-2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
1.GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEZAI KARAKOÇ'UN HAYATI VE ETKİLENDİĞİ ŞAHSİYETLER

1.1. Sezai Karakoç'un Düşünce Dünyasında Etkili Olan Şahsiyetler	4
1.1.1. Mevlâna Celâleddîn-i Rumi.....	5
1.1.2. Yunus Emre	6
1.1.3. Mehmet Akif Ersoy	7
1.1.4. Necip Fazıl Kısakürek	9

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TOPLUM İDEASI

2.1. İslam Toplumunun Medeniyet Gerçeği.....	13
2.2. Sezai Karakoç' a Göre İslam Medeniyetinin Genel Özellikleri.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEZAI KARAKOÇ'TA TOPLUM İDEASI

3.1. Sezai Karakoç'un Toplum Anlayışı	25
3.1.1.Toplum.....	25
3.1.3. Karakoç'un Gözünden Batı Toplumu.....	30
3.2. Sezai Karakoç'ta İdeal İnsan ve İdeal Toplum	36
3.2.1. İdeal İnsan.....	36
3.2.2. İdeal Toplum.....	39
3.2.3. İdeal Sitenin Ana Vasıfları	41
3.3.Karakoç'ta Millet Anlayışı	43

SONUÇ	45
KAYNAKÇA	47
ÖZGEÇMİŞ	50

KISALTMALAR DİZİNİ

- c**..... Cilt
s..... Sayfa
vb..... Ve benzeri
vd..... Ve diđerleri

1.GİRİŞ

Sezai Karakoç eserleriyle ülkemizin yakın tarihinde toplumun önemli bir kesimi üzerinde yönlendirici etkide bulunmuştur. Sezai Karakoç öncelikle bir şair olarak bilinmesine rağmen farklı alanlardaki düşünce ve yazılarıyla kendine özgü bir fikir ve anlam dünyası kurmuştur. Eserleri, özgün anlamlar yüklediği kavramları ve hayatı üzerine kitaplar yazılmış ve tez çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmamızda Sezai Karakoç'un toplum ve ideal toplum anlayışını ele almaya çalıştık.

Sezai Karakoç, düşüncelerini yayınlamaya başladığı andan günümüze kadar dönemin düşünce yapısını yansıtmakla birlikte onlardan ayrılan önemli bir çizgisi olduğunu göstermektedir. Türkiye'deki Müslüman aydınların ilgi alanları ve birikimlerini şekillendiren düşünce yapıları onları diğerlerinden belirgin bir biçimde farklılaştırır. Bu farklılık oluşmakta olan yeni dünya düzeni ve bu düzen içinde Müslüman toplumların konumunu yorumlamada daha belirginleştirerek ortaya çıkarmaktadır.

Karakoç, örneğinde olduğu gibi denemeden düşünceye hikâyeden şiire kadar uzanan geniş bir entelektüel birikim ve perspektif söz konusudur. Sezai Karakoç'un dünya sistemine ilişkin algısı ve önerdiği kurgu bu anlamda tarihi derinliği olan ve aktüel stratejik konumu gözeten tarihi-sosyolojik bir çözümlemedir. Modern dönemin ulus-devlet ideolojisinin şekillendirdiği kavramsal çerçeveye itibar etmez. Önceliği İslam medeniyetinin bütün unsurları ve kurumlarıyla yeniden inşasına verir ve bu düşünceyi sürekli gündemde tutmaya çalışır.

Karakoç'un 1950'lerden bu yana sanat, düşünce ve siyaset alanlarında verdiği eserlerle ve yaptıklarıyla kuşaklar üzerinde önemli etkilere kaynaklık etmeye devam etmektedir.

Karakoç, İslam dünyasına karşı top yekûn bir savaş yürütüldüğünü, buna karşı sadece inanç, siyasal, askeri, iktisadi vb. alanlarda karşı koymanın mümkün olmadığını ancak medeniyet çerçevesinden bütüncül olarak cevap verilebileceğini belirtir.

Karakoç'a göre Müslümanları sadece namaz kılmakla, oruç tutmakla, kötülüklerden kaçınmakla sınırlı kılan bir zihniyetin asıl maksadı Müslümanları

oyalamaktan başka bir şey olamaz çünkü tüm bu ibadetler ve eylemlerin gerçekleşmesini mümkün kılmak için öncelikle bir ideal oluşturmak, şuur kazanmak ve bir mekân hazırlamak gerekir.

Sezai Karakoç, köklerine yabancı olmayan, Doğu'yu bilip okuduğu gibi Batı'yı da bilen; birçok Batılı yazarı, filozofu tahlil eden bir kişiliktir. Gülten Akın'ın deyişiyle "Doğu'nun mistisizmini, gizemini, Batı'nın tekniğini, her ikisinin bilgisini taşıdı."¹ sözleri Karakoç'u anlatması bakımından önemlidir.

---

¹ Gülten Akın, "Sayın Hüseyin Su, *Hece Dergisi*", Hece, Sayı 73, Ocak, 2003, s. 577.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEZAI KARAKOÇ'UN HAYATI VE ETKİLENDİĞİ ŞAHSİYETLER

Sezai Karakoç, 22 Ocak 1933'te Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde dünyaya gelmiştir. Gerçek adı Muhammed Sezai'dir.² Babası Yasin Bey, tüccardır. Annesi Emine Hanımdır. Karakoç hayatının ilk yıllarını babasının mesleği gereği Ergani ve Maden'de geçti. Ergani'de ilkokulu okudu devamında ortaokulu Maraş'ta parasız yatılı olarak tamamladı. Gaziantep Lisesi'ni 1950 de bitirdi. Felsefe eğitimi için İstanbul'a gitti. Babasının talebi ve ısrarı üzerine İlahiyat Fakültesi'ne devam etti. Maddi imkanlarının sınırlı olması sebebiyle, parasız yatılı bölümü bulunan Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) sınavına girdi. Sınav sonuçları henüz açıklanmadan felsefe bölümüne kaydoldu. Eğer sınavı kazanamazsa felsefe eğitimine başlayacaktı. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne kaydoldu ve 1955'te SBF Mali Şube'den mezun oldu.

Fakülteden mezun olunca asistan olmayı düşündü. Fakat ailesinin maişetine katkıda bulunmak düşüncesinde olduğu için bu fikrinden vazgeçti. 1955'te Maliye Bakanlığı'nda vazifeye başladı. Vazifesi gereği çıktığı seyahatler sayesinde Anadolu'yu görme ve bilme imkânına erişti. Annesi Emine Hanım, 52 yaşındayken, babası Yasin Efendi, 74 yaşındayken vefat etti. 1960- 1961 yıllarında askerlik hizmetini, yedek subay olarak Ağrı'da tamamladı.³ Askerlik sonrası eski görevine döndü. 1965'te istifa ederek memuriyetten ayrıldı. 1971 yılında yeniden bakanlıktaki vazifesine döndü ve gelirler kontrolü oldu. Daha sonra Gelirler Genel Müdürlüğü İdari Davalar Müşavirliği vazifesini icra etti.

1973'te istifa ettikten sonra ölümüne kadar herhangi bir resmi görev almadı. 1950'li yıllarda Büyük Doğu'da yayımlanan Sezai Karakoç'un yazıları 1963'ten sonra Yeni İstanbul, Babıali'de Sabah ve Millî Gazete'de yayınlanmıştır. 1960'lı yıllarda Diriliş dergisini yayımlamaya başlayan Karakoç, dergide ve yayınladığı eserlerde İslam toplumunun yeniden dirilişini kaleme aldı. 1974'ten sonra ki dönemde Diriliş Dergisi dışında hiçbir yerde yazmadı.

² Fatma Ömerustaoglu, *Hatıralar İçindeki Otobiyografik Çizgi*, Kitap Dergisi Özel Sayı, 1998, s.36.

³ Turan Karataş, *Doğu'nun Yedinci Oğlu*, İz Yayınları, İstanbul, 1998, s.19-22

Diriliş, edebiyat ve sanat dergisi olmakla birlikte İslam düşüncesi ve sosyal hayatının da şekillendiği bir mecra oldu. Dergide Doğu ve Batı klasik eserlerinin yanında çağdaş eserler de oldukça yer buldu. Edebiyat ve düşünce hayatını ‘*diriliş nesli*’ dediği yeni bir neslin yetişmesine vakfeden Karakoç’un adı ‘*Diriliş Dergisi ve Düşüncesi*’ ile özdeşleşti. Şiirleri ile ön plana çıkan Karakoç aynı zamanda hikâyeler ve piyesler de kaleme aldı. Karakoç’un kaleme aldığı şiirler daha sonra ‘*Gün Doğmadan*’ ismiyle tek kitapta bir araya getirildi. Kitaplarını kendi kurduğu Diriliş Yayınları dışında bir yayınevinde yayınlamayan Karakoç’un, 1960 yılında çıkarmaya başladığı ve 5 Şubat 1992’ye kadar çıkan bu dergisi kimi zaman da gazete olarak Türk basın ve edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip oldu. Karakoç, son otuz yılını Diriliş ve kendi eserlerini çıkarmakla geçirmiştir⁴.

26 Mart 1990’da kısa adı “DİRİ-P” olan kendisinin kurduğu ve aynı zamanda genel başkanlığını yaptığı Diriliş Partisi, 1997 yılında Türkiye’deki toplam il sayısının % 50’sinde şubelerini açamamak ve üst üste iki genel seçime katılamamak gerekçesiyle Siyasi Partiler Kanunu kapsamında kapatılmıştır.⁵ Karakoç, 1968’de MTTB Milli Hizmet Armağanı’nı, 1970 yılında Gümüş Hürriyet Madalyası’nı, 1982’de Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü’nü, 1988’de Üstün Hizmet Ödülü’nü, 1991’de XII. Dünya Şairleri Kongresi’nde World Academy of Art an Culture Ödülü’nü almıştır. 2006 yılında 1979’dan bu yana her yıl kültür bakanlığınca verilen Kültür ve Sanat Büyük Ödülü ile ödüllendirilmiştir.

Karakoç, bakanlığa ödülün para kısmının kültür sanat işlerine harcanmasını, diğer kısmının ise posta ile bildirdiği adrese yollanmasını rica ettiği bir mektup yolladı. 2007 yılında Yüce Diriliş Partisi’ni kurdu ve partinin genel başkanlık görevini yürüttü. 16 Kasım 2021’de vefat etti.

1.1. Sezai Karakoç’un Düşünce Dünyasında Etkili Olan Şahsiyetler

Doğu ve Batı kökenli birçok düşünür Sezai Karakoç’un düşünce dünyasını etkilemiş ve üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Mevlâna ve Yunus Emre gibi tasavvuf ehli şahsiyetlerin tasavvufi yönlerinden etkilemiştir. Bunun yanında Necip Fazıl Kısakürek ve Mehmet Akif Ersoy gibi şahsiyetlerin ise edebi yönünden etkilenmiştir.

⁴ Münire Kevser Baş, *Diriliş Taşları*, Babil Yayınları, Ankara, 2008, s.23.

⁵ Hamit Can, “*Siyasal Bir Tasarım Olarak: Diriliş Partisi*”, Hece Dergisi Özel Sayı, 2003, s.133.

Bu şahıslar toplum ile iç içe olduğundan dolayı Karakoç'un düşüncesinin tam anlaşılması için takip ettiği temel otoriter isimlere kısaca değinmenin tezimizi daha anlaşılır kılacağını düşündük.

1.1.1. Mevlâna Celâleddîn-i Rumi

Mevlana'nın Anadolu insanının ruh yapısının oluşmasında büyük katkıları olduğunu söyleyen Karakoç, Mevlana'nın şiirlerini tasavvufun kendisi olarak görür. Edebiyat anlayışına ve üslubuna bakıldığında Mevlana'nın edebiyatı davası uğrunda bir amaç olarak kullandığına dikkat çeken Karakoç'a göre, Mevlâna, unutulmuş hakikat medeniyetini hatırlatmaya çalışmıştır.

“Mevlâna, yeni bir yol çıkartmayı aklının ucundan bile geçirmemiştir. Zaten hiçbir büyük dava eri, sırf yenilik olsun diye, alışılmadık, bilinmedik bir söz söylemeye, bir iş işlemeye, bir davranışta bulunmaya girişmez. İddiadan uzak durur bu yolun yolcuları. Peygamberler de hep unutulmuş, ya da unutulmaya yüz tutmuş hakikati hatırlatmak, insanların onunla olan ilişkisini diriltmek çabasıdır. Yol aynı, hedef aynıdır. Mevlâna da çağında manevi hastalıkların yaygınlaştığını görmekte ve bunun önüne geçmek için elinden geleni yapmaktadır.”⁶

Karakoç, Molla Camii'nin Mevlâna için “Peygamber nist, veli dared ketab.” (Peygamber değildir, fakat kitabı var.) sözüne atfen Mesnevinin bütünüyle ilahi kaynaktan geldiği düşüncesine katılmaktadır. Şüphesiz bu vahiy boyutunda değil ilham boyutundaki bir kaynaktır.⁷

Karakoç, Mevlana'nın; “*Gel, gel, yine gel! Ne olursa olsun ol yine gel! Burası ümitsizlik dergâhı değildir. Tövbeni bin kere bozmuş olsan yine gel*” derin manalı çağrısına dikkat çekmektedir. Adeta Mevlana'nın insanların içini gördüğünü, itiraf etmeseler de içine gömüldükleri karamsarlığı bilmekte olduğunu ve bu yüzden onlara; “*Burası umutsuzluk kapısı değildir!*” şeklinde seslendiğini belirtir.⁸

Mevlâna'nın bu sözleriyle kişiye verdiği mesaj “*olduğun gibi kal!*” anlamında değil, “*gel değiş!*” anlamındadır. Mevlana'nın çağrısı Hak yoluna olan inancın gücüyle

⁶ Sezai Karakoç, *Mevlâna*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s.45.

⁷ Sezai Karakoç, *Mevlâna*, s.63.

⁸ Sezai Karakoç, *Mevlâna*, s.59.

yükselir. *Yeter ki, o kişi, bir niyet edip yerinden kımıldasın, gelsin. O zaman kurtulacağına şüphe yoktur.*"⁹

Bugün dahi Mevla'nın yaktığı meşale tüm insanlığı aydınlatmakta ve ruh alemimizi zenginleştirmektedir. Karakoç'un yapıtlarında Mevlana'dan etkilenmesi ve üzerinde oluşan güçlü etkinin varlığı kendini hissettirmektedir.

'Mesnevi'yi okumaya başlamak, onunla hemhal olmak, yıllar yılı onunla yoğrulmak, bir değişim sürecine girmek ve onu yaşamaktır. Şeyhin o büyük sohbeti ki, dinleyen, eski kimliğini içeri girerken kapıda bıraktığını hissetmektedir. Kapıdan çıkarken de adeta başka bir insan olarak çıkacaktır."¹⁰

Karakoç, Mevlana'yı Anadolu'nun aydınlar topluluğunun öncüsü, *Mesnevi*'yi ise Anadolu'nun özünü yansıtan eser olarak değerlendirmektedir. Eseriyle bu üstün kişilikten feyz alma onuruna sahip olduğundan ayrıca gurur duyar.

1.1.2. Yunus Emre

Sezai Karakoç, Yunus Emre'yi Türk-İslam hareketini o dönemin şartları gereğince dünyanın gözleri önüne serme görevini yüklenmiş bir halk ozanı olarak görmektedir. Yunus Emre XII. yüzyıl şiir anlayışında İslam'ın imgelerini ve prensiplerini şiirlerine yansıtmıştır. Sezai Karakoç'a göre Yunus Emre deyişlerinde en sade bir ifade biçimiyle, en etkili deyişlerle inandığı ve onsuz olamadığı İslam'ı halka açıklamayı ve halk içinde yaymayı hedefler. Şiirleri insanda, ölüm sonrasını ve metafizik duygularını canlandırır ve Allah sevgisinin yer edinmesini sağlar.¹¹

Sezai Karakoç; Yunus Emre'yi, Türk olmanın ve Türklerin bir farkının olduğu bilincinde dönemin koşullarını göz önünde bulunduran Türk-İslam hareketini dünyaya duyurma görevini üstlenmiş bir şahsiyet olarak görmektedir. Yunus Emre, şiirlerine İslam'ın belli başlı prensip ve inceliklerini yerleştirmiştir. Yunus Emre'nin hayali İslam'ı en duru ama en güçlü söylemler içinde insanlara duyurmaktır. Farklı şiirlerinde ölümü tekrarlayıp metafiziğe vurgu yapmaktadır. Şiirlerinde işlediği konuların en başında Allah sevgisi daha sonra peygamber sevgisi gelmektedir. Sadece Allah ve peygamber sevgisiyle yetinmeyen Yunus Emre şiirlerinde sahabe, veliler ve tasavvuf

⁹ Sezai Karakoç, *Mevlâna*, s.60.

¹⁰ Sezai Karakoç, *Mevlâna*, s.38.

¹¹ Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s.17

ehline de yer vermektedir. İslam'ın temel konularından olan namaz, oruç, ahlak gibi konuları da şiirlerinde işler. Cenneti, insan zihninin tasavvur edebileceği bu dünyanın güzellik imkânlarıyla tasvir etmektedir.¹²

Yunus Emre'nin metafizik ve ölüm sonrası vurgusu ve şiirlerinde işleyişi Sezai Karakoç için yol gösterici olmuştur. Yunus Emre gibi Sezai Karakoç da eserlerinde sıkça metafizik ve ölüm sonrası vurgusu yapmış, eserlerinde bu benzerlik göze çarpmaktadır.¹³ Sezai Karakoç'a göre bu dünyadaki hakikati anlamının yolu metafizik ve ölüm sonrası bağlantısıyla ilişkili ve bununla mümkündür.

“Yunus'un ölüm ve ölüm ötesi kadar, ölüme geçişin trafiği üzerinde duruşu, insanın maddi hazlara ve 'ten'ine hizmet edişine kendini kaptırmamasını öğütlerken sağlam vesikalara sahip olmak içindir.”¹⁴

Karakoç'un, Yunus Emre'ye duyduğu hayranlık ve saygı onun düşünce dünyasına da belli yönlerden etki etmiştir. Karakoç Yunus Emre'nin şiir konusundaki üstün meziyetlerini sadece doğu edebiyatlarında değil bütün batı edebiyatlarında da onun şiirlerinin sadeliğine ve özgünlüğüne rastlanamayacağını belirtir.

1.1.3. Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif Ersoy, Sezai Karakoç'un düşünce dünyasının şekillenmesinde önemli bir düşünürdür. Karakoç, Mehmet Akif Ersoy'un düşünce ve sanat anlayışı üzerinde yoğunlaşırken aynı zamanda düşünce dünyasının oluşmasındaki faktörlere de vurgu yapar.

M. Akif Ersoy yaşadığı dönemde Mısır ve Hint ekolünün İslam düşüncesini temsiliyetiyle yakından ilgilenmiştir. Karakoç'a göre Mehmet Akif Ersoy'a yöneltilen bu ekollerin etkisinde kalışın abartıcılığı yersizdir. Farklı coğrafyalardaki şartlara ve düşünce yapısına bağlı olarak Türkiye'de yeni İslam düşüncesinin ortaya çıkması benimsenmiş ve kabul görmüştür. Düşünce yapısında bir sistem oluşturma mecburiyeti devletin tehlike altında olmasına bağlı olarak gelişmiştir. M. Akif Ersoy'un düşünce anlayışının oluşmasında dönemin sokak yaşantıları, aile yapısı, klasik kültür, sosyal hayat, kültürel bilinç, toplum ve devletin sallantılı durumu belirleyici ve yönlendirici

¹² Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, s.19.

¹³ Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, s.23.

¹⁴ Sezai Karakoç, *Yunus Emre*, s. 15-16.

olmuştur. Mehmet Akif Ersoy'a göre ülküsünü gerçekleştirme azmi, etkilendiği İslam düşünürlerinin etkisinde kalışına bağlıydı. M. Akif Ersoy'un onları tercüme etmesindeki amacı yeni nesli yetiştirmektir. Çağdaş İslam düşüncesi ile Türk-İslam düşüncesi arasında bir köprü kurmaktır.¹⁵

M. Akif Ersoy düşünce yapısı ve gösterdiği duruş neticesinde Sezai Karakoç'a göre Türk toplumunun kaderinin belirleneceği savaşın cephe şairidir. M. Akif Ersoy, ölüm kalım savaşının eşliğindeki bir toplumu kurtarmakla pozitif etki oluşturmuş ve toplumun direniş önderi olmuştur. M. Akif Ersoy bulunduğu toplumun zamanına yani sosyal hayatına ve içyüzüne dönüktür. Sezai Karakoç'a göre M. Akif Ersoy dönemin pek çok şairin aksine halkın dertleriyle ilgilendiğini belirtir ve bu konuda samimi bulur.

16

Karakoç, Mehmet Akif Ersoy'un milletin ruhuna işleyen bir yapıda olduğu bu tür yazılara sürekli denk gelmenin rastlantı olmadığını vurgular:

*Demek ki, Akif, Milletin malı olmuş, milletin ruhuna kök salmıştır. Akif'in ruhu dirilmiş ve genç nesle sinmiştir, görüyoruz ve Akif, toprağa verilirken henüz duvarlara tutuna tutuna gezen çocuklar olan bizler bugün, bu yeni Akifler ordusu içinde O'na sesleniyor ve diyoruz ki: Boşuna yaşamadın, boşuna savaşmadın.*¹⁷

M. Akif Ersoy, oluşturduğu eserlerinde yapıtsal olarak ön planda olmasına değil aksine etkisine ve sonuçlarına, onun meydana gelmesini sağlayan değerlere sahip çıkar. Bu yüzden, yeni kurulan Türkiye devletinin özgürlük sembollerinden olan İstiklal Marşı'nı Mehmet Akif Ersoy kaleme almıştır.¹⁸

Mehmet Akif Ersoy yaşadığı dönem ve geleceği için hayatını idealleri için harcarken hiç şüphesiz bu gücü geçmişini şekillendiren fikirlerden, ülkülerin ve inançların gücünden alarak yapmıştır. Yaşadığı toplumun içinden biri olan M. Akif Ersoy, toplumun sesi olmuş ve milletin ruhuna işleyen bir şair olarak geçmişini ve geleceği analiz edip, idealleri için bir ülkü ortaya koymuştur. Sezai Karakoç da aynı anlayış üzerine Mehmet Akif Ersoy'un çizgisini ve anlayışını benimsemiş, ülkü ve idealler

¹⁵Sezai Karakoç, *Mehmet Akif*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1974, s.20.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Mehmet Akif*, s.23.

¹⁷ Sezai Karakoç, *Mehmet Akif*, s.30.

¹⁸ Sezai Karakoç, *Mehmet Akif*, s.46.

açısından örnek kabul etmiş kendi düşünce dünyasında yorumlamış geçmiş ve geleceği iyi analiz ederek idealler ortaya koymuştur.¹⁹

Mehmet Akif Ersoy' un özellikle değindiği nokta, toplumsal alanlarda yaşanan değişimlerdir. Bu konudaki düşüncelerini 'Safahat' adlı eserinde dile getirmekte ve batı eksenli olan bu değişimlerin siyasi, sosyal ve kültürel değişimler olduğunu dile getirmektedir. Bu değişimin mimarı olan insanın aktif bir iradeyle ve herkeste ayrı ayrı meydana gelecek bir değişim olduğunu savunmaktadır. M. Akif bu değişimin her insanda farklı olan bu tezahürünün toplum için kolektif bir değişim olacağını dile getirir. Bu durum toplumlarda süreklilik ve yenilenme anlayışını doğurur.

1.1.4. Necip Fazıl Kısakürek

Karakoç'a göre Necip Fazıl, yapıtları, üslubu, davranışları ve sözleriyle bir bütün olarak ele alınması gereken önemli bir şahsiyettir. Necip Fazıl'ın şairliği, fikir adamlığı, gazeteciliği ve yazarlığını birbirinden tamamen bağımsız düşünemeyiz. Aynı şekilde bütün bu özelliklerini de yaşamından bağımsız olarak sanki farklı bir evrende yaşıyormuş gibi değerlendirmek olmaz. Ancak bir bütün olarak ele alınabilecek bu yaşantı karşımıza birbirinden farklı şekillerde, şiir, zekâ, durgunluk olarak yer yer de davranış, eylem ve jest olarak çıkmaktadır. Karakoç ile Necip Fazıl arasında aynı ideali paylaşmakla ilgili bir yakınlık ve gönül bağı vardır.²⁰

Sezai Karakoç, Necip Fazıl'ın Cumhuriyet döneminin aydın şahsiyetlerinden birisi olduğunu söyler. Sezai Karakoç'un düşünce ve sanat anlayışında önemli bir yere sahip olan Necip Fazıl'ın bir neslin yetişmesine de katkısı çok büyüktür:

“Necip Fazıl Kısakürek, ülkemizde entelektüel planda, sadece bilim alanında değil, yaşama planında İslam'ı gündeme getirenlerin öncülerindedir. Her ne kadar edebiyatımızda mistik eğilimler ve doğu-batı sentezi cinsinde yaklaşımlar önceden var olmuştaysa da İslam idealini tüm bir tez olarak ele alıp savunan kimse yoktu. Halk İslam'ı yaşıyordu kendi gücünce. Din alanını bilginleri vardı. Fakat entelektüel planda artık gizli açık başka tezler savunuluyordu... Hem kendisi hem toplum için. Bu yüzden hem

¹⁹ Sezai Karakoç, *Mehmet Akif*, s.51.

²⁰ Turan Karataş, *Doğu'nun Yedinci Oğlu*, s.449.

*kendi nefsiyle hem karşı düşüncelerle savaştı. Bütün bunlar gözümüzün önünde oldu. Ve derken bu egzistansiyalist kaygı topluma aşılandı*²¹.

Necip Fazıl edebiyatçılar tarafından “mistik” olarak tanımlanmış olsa da Karakoç, bu tanımlamanın bir noktaya kadar savunulabilir olduğunu belirtmiş aynı zamanda onun mistisizme bakışının pasif ve sadece eşyaya bakıştan çok daha öte olduğunu söyler.²²

*Büyük Doğu yepyeni bir nesil yetiştirmiştir. İslam idealini güden kaç kişi ve organ varsa, az veya çok Büyük Doğu'nun tesirinde kalmıştır. Bu inkâr edilemez bir hakikattir. Büyük Doğu'nun bu yirmi beş yıllık çilesini de tek başına omuzlayan Üstat Necip Fazıl Bey olmuştur.*²³

Karakoç, şiirine dingin üslûp ve tamamlanmış huzur olarak yansıyan durum, nihayetinde şairin çileli bir yolculuk sonunda temellük ettiği bir makamdır. Tasavvuftaki seyr-i sülûk sürecine ilişkin çağrışımlara da elverişli görünen bu yaklaşıma göre insan yeryüzünde bir hakikat yolcusudur, aradığı ve bulmayı umut ettiği “mutlak” a ya da tasavvufi deyişle “ilahi sevgili” ye ancak belli bir süreci tecrübe ettikten sonra ulaşabilir. Bu yolculuğun hareket noktasına ve istikametine ilişkin olarak şairin bir teslimiyet huzuru içinde olduğunu pek çok dizede hissetmek mümkündür. Şairi nihai anlamda huzurlu kılan bu yolculuk sancılı bir tecrübedir. Şiirindeki teslimiyet ve huzur; sorgu, arayış, zihinsel uyanış ve kalbî doyum olarak gerçekleşen bir sürecin neticesidir. Bundan sonradır ki şairin, “*Bir muknats ilişkisi/Sanki sonsuzluğa ve aşka/Dönen bir ibreydi o*”²⁴ dizelerinde belirttiği gibi “sonsuzluğa ve aşka ayarlı bir ibre” olmayı kendisine görev kıldığını söyleyebiliriz.

Necip Fazıl’ın benliğindeki şiir anlayışı, toplumun varlık savaşının son bulmasından hemen sonra başka bir deyişle her şeyin sona ermesiyle usulca toprağa düşüp filizlenecek tohum misalidir. Necip Fazıl’ın tefekkürü ve şiiri, insan için bir hakikat arayışına odaklanmış, güzel, iyi ve olması gereken perspektif penceresinden en mahrem yaratılış ve var olma kaygısı içerisinde bir kıyaslama girişimidir.

Hayatta iken yığınların arkasına saklanan insan, çoğu kez başkalarının yolundan giderek birey olmanın sorumluluğunu almaktan kaçır. Böylesi bir birey olmaktan kaçan

²¹ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar ‘Gün Saati’*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 1998, s.256-257.

²² Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları II Dışımızın Zarı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.s.67.

²³ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar ‘Sütun’*, s.121.

²⁴ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2006, s.78.

*kişilerin bile hayatta iken en az bir kere saklanamayacakları bir durum vardır ki o da kendi ölümleridir. İnsan, yalnızca kendi ölümünü görebilir.*²⁵

Necip Fazıl'ın değindiği ölüm temasına metafizik duyarlığı oldukça yüksek olan Karakoç'un bu yaklaşımın dışında kalması beklenemez. Karakoç'un şiirinde ölüm teması vurgulu ve oldukça geniş bir hacime sahiptir. Ölü kelime, anlam ve çağrışım olarak her Karakoç şiirinde yer edinmiştir.²⁶

Gelin gelinlerin gecesini taşıyalım yatağımıza

Ki ölüm insanları kıra kıra varmadan yatağımıza

Bu yatak şimdilik kutlu yataktır

Ölüm ki bir aç köpektir arar bizi

*Bir köpek havlayan en çok şafak aydınlığında*²⁷

Sezai Karakoç bir düşünce adamı olmasının yanında bir şair olarak da ölüm temasıyla oldukça ilgilenmiştir. Karakoç düz yazılarında oldukça geniş bir şekilde anlattığı ölüm temasını aynı şekilde muhafaza ederek şiirinde de işlemiştir. Ölüm teması ile ilgili şiirleri ve aynı konudaki düşüncelerini kaleme aldığı metinler karşılaştırıldığında şiirlerinin ve metinlerinin birbirinin yorumu oldukları görülecektir. Belki ek olarak değinilmesi gereken husus, şiirlerinde şairin ölümle bireysel ilişkisinin izlerini ve öznel duyuşlarını da zaman zaman görmek mümkün olabilmektedir.²⁸

Bu, yok sayılması mümkün olmayan bir sorudur.

En güçlü sofraya devrilir bir rüzgarla

En ömürlü çiçek göçer sonbaharla

Ve ölüm hep asılı keskin kılıç başuçlarında

*Ve kapanır açılır ulu bir perde her yüzyılda*²⁹

²⁵ Mirpenç Akşit, *Varoluşsal Bir Problem Olarak Soren Kierkegaard'ın Felsefesinde Ölümün Anlamı, III. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı II*, Mayıs 2004, s.138.

²⁶ Münire Kevser Baş, *Sezai Karakoç Şiirinde Ölüm*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, sayı:5/1, 2010, s. 775.

²⁷ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.132.

²⁸ Münire Kevser Baş, *Sezai Karakoç Şiirinde Ölüm*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, sayı:5/1, 2010, s. 776.

²⁹ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, s.576.

Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'un aynı çağı paylaşıp aynı hakikat arayışları içerisinde olmalarıyla birlikte bu arayışta takip ettikleri yolun da bir olması onları birbirine yakınlaştırırken aralarındaki samimiyetin ve kuvvetli bağların oluşmasına neden olmuştur. Karakoç ve Necip Fazıl kişilik ve yaşantı olarak birbirleriyle mukayese edildiklerinde benzer bir tarzda oldukları söylenemese de aynı idealler için çabaladıkları açık bir şekilde ortadadır ve bu ortaklık idealleri bir olan bu iki şahsiyetin sahip çıktıkları davada da bir olmayı başarmalarına zemin hazırlamıştır. Yaşadıkları dönem ve sonrası için gayet etkili şair ve yazarlardan olan Sezai Karakoç ve Necip Fazıl'ın hakikate ulaşma ideallerinde vardıkları konum gelecek nesillere ilham kaynağı ve yol gösterici olmuştur.

Her düşünür gibi Sezai Karakoç' ta düşüncelerini kaleme alırken çeşitli fikir ve düşünce sahiplerinin tesiri altındadır. Meramını anlatabilmek çabası her düşünürde mevcut olduğu gibi Karakoç'ta da vardır. Her eser nihayetinde tek bir parça, bağımsız bir fikri ve estetik tasarıdır. Bunun aksine Karakoç'ta bu durum daha büyük bir resmi yani yazdığı her eser fikir dünyasının bir basamağını oluşturmaktadır.

Karakoç'un eserlerinde ve oluşturmuş olduğu 'Diriliş' düşüncesinde etkilendiği şahsiyetler, manevi ve milli bakımdan önderlik vasfını taşıyan Türk büyükleri olması şüphesiz ki bir tesadüf değildir. Tarihimiz seçkin örneklerinden olan Mevlâna Celaleddin-i Rumi, Yunus Emre, Mehmet Akif Ersoy ve Necip Fazıl Kısakürek gibi isimlere yönelerek düşünce dünyasını oluşturmadaki nedenin bu şahsiyetlere karşı beslediği yoğun sempatinin etkisi olduğu açıkça bellidir. Nitekim eserlerini yazarken onlara karşı beslediği hürmet, hayranlık ve sevgi duygularının, ifadelerine bariz biçimde aksettiği ve onların dönemlerinde gerçekleşen hadiselerle de hep bu minval üzere yaklaştığı görülür.

Karakoç, bu şahsiyetler üzerinden bir diriliş düşüncesi meydana getirme çabası içindedir. Bunu yaparken Yunus Emre ve Mevlana'nın tasavvufi yönünden feyz alır. Yunus Emre'nin sanatçılığı ve veliliği yönüyle izah eder. Necip Fazıl Kısakürek ise Karakoç için tam anlamıyla kendi düşünceleriyle paralel fikirlere sahip bir kişidir. Eserlerinde yoğun bir biçimde Necip Fazıl'ın etkileri görülse bu onun taklide düştüğünü göstermemektedir. Mehmet Akif Ersoy'un ise diğer şahsiyetlerde olmadığı kadar tarihi şartlar çerçevesinde siyasi bir açıdan tesiri görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE TOPLUM İDEASI

2.1. İslam Toplumunun Medeniyet Gerçeği

Medeniyet olgusuna geçmeden evvel medeniyeti meydana getiren insana değinmek gerekir. İnsan ruhi ve bedeni ihtiyaçlarının, arzularının, sosyal olguların şekillendirdiği bir varlıktır. O üstün bir bilen ve var edici tarafından meydana gelmiştir. Bu açıdan insanın ihtiyaçları ve arzuları, muhakkak ki üstün bir gayeye yönelmelidir. İnsan, evrenin küçük bir kopyası yani “âlem-i suğrâ”dır.

Arapçada ‘şehir’ manasına gelen medine isminden türetilmiş olan Medeniyet kelimesi kök mana itibarıyla malik olmak, yönetmek anlamlarına gelen din mastarı ile alakalı olarak da anlamlandırılmıştır. Medeni, medini, ‘şehirli’, ‘şehre mensup’, manalarına gelir.³⁰

Günümüzde modernleşme ve medeniyet kavramları eş anlamlı kavramlar olarak kullanılmaktadır. Bu sebeptendir ki modernleşme kavramı model alınması gerekli olan ileri toplum manasıyla kullanılmaktadır. Modernlik XVII. yy. Avrupa’da ortaya çıkan ve daha sonra neredeyse tüm dünyayı tesiri altında bırakan bir toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine delalet eder.³¹ Batı literatüründe bu kavram eksenli olarak toplumlar, gelişmiş, az gelişmiş ve gelişme aşamasında olan ülkeler olarak sınıflandırılmaktadır.

Moderniteye göre toplumlar sürekli olarak ileri doğru bir yol izlemektedir. Önceleri sadece iktisadi yönden ele alınan modernlik zamanla hayatın diğer yönlerinde de hayat bulmuş ve giderek hayatı her yönden kapsamaya başlamıştır. Modernlik yeniye ve yeniliğe olan ilgisi dahilinde zamanla yeni-eski, geleneksel-asri, ileri-geri gibi ikilikler oluşturmaya başlamıştır. Sürekli bir değişim dönüşüm yaşamaktadır. Modernlik için önem arz eden bir diğer husus ise akıl ve aklın etkili kullanımınıdır. Modernlik birçok problemin deney denetimindeki aklın kullanımı ile çözüleceğini savunur. Modernliğin bir diğer unsuru -belki de eleştiriyi en çok hak eden unsur- modernlik temsilcisi olarak

³⁰ Tuncer Baykara, *Bir Kelime – İstilah ve Zihniyet Olarak ‘Medeniyetin Türkiye’ye Girişi’, Fikir ve Sanatta Hareket, C. VII. Devre*, İstanbul, 1982, s.35.

³¹ Sezai Karakoç, *Var olma Savaşı*, Diriliş Yayınları İstanbul, 2003, s 35.

batının görülmesidir. Modernliği benimseyen bütün toplumlar batıyı örnek almak zorundadır.

XVII. yüzyıl ile birlikte bu kozmos anlayışı, yerini mekanik bir model üzerinden kavramsallaştırılan yeni bir kozmos anlayışına bırakır; bu yeni kozmosa göre evrenin bir ruhu ya da akli yoktur; cansız maddeden yapılmıştır. Var olan her şey yapısal ve amaçsal olarak iki niteliğe sahiptir ama önemli olan yapısal niteliklerdir. Örneğin bir çarkın, herhangi bir makinede yerine getirdiği görevden bağımsız olarak ağırlığı, maddesi ve biçimi gibi yapısal nitelikleri vardır. Bu yapısal nitelikler, pek çok o matematiksel denklemleri doğrulayan ve doğa yasasını sağlayan, bir faktör olarak meydana gelmekte, sonra belirli işlevleri yerine getirmeye başlamakta, eğer bunu yapabilirse hayatta kalmayı başarmakta, yapamazsa yok olmaktadır. Diğer bir deyişle o canlı varlık veya fiziksel nesne, belirli amaçları yerine getirmek için varlığa gelmemektedir, belirli yasalar bağlamında varlığa gelmekte, sonra da kendine bir görev edinmektedir. Bu anlayışın dönemimizdeki bir kolu olan varoluşçu felsefeye göre de gerçeklik böyledir, bu bağlamda yaşamın kendinde bir anlamı yoktur, yani insan mekanik yasalara göre işleyen anlamsız ve amaçsız bir evrenin içine doğar, sonra seçimleri ile bu dünyaya bir anlam verir; başka bir tabir ile kendi varoluşuna bir amaç verir. Bu nedenle Sartre'ın ünlü ifadesi, “*Öz, varlıktan sonradır*” şeklindedir.³²

Karakoç'un düşünce yapısının anahtar ve en temel kavramı medeniyettir. Uygarlık, Batı'da ilkin hukuk usulü terimi olarak 18. yüzyıldan beri, Orta Doğuda ise öncelikle “ümran”ın yani bayındır ve ikamete uygun olma ve buna tabi yerleşiklik durumunun karşılığı olarak çok eski zamanlardan beri kullanılagelmiştir.³³

Sezai Karakoç için dirilişi oluşturan temel tezi medeniyettir. Medeniyetten anlaşılması gerekenin iman ve İslam Medeniyeti olduğunu belirtir. Diriliş düşüncesinin, 1960'tan beri ilgiyi “*medeniyet*” olgusuna çekmeye uğraştığını söyleyen, İslam'ı da ilk olarak “*tarih*” ve “*medeniyet*” penceresinde bir bütün olarak ele almayı bir metot bilen Karakoç, düşünenlere de bu metodu benimsetmek amacı güttüğünü söyler.³⁴ “*Ben memleketin durumunu, İslam âleminin durumun, tarihi-sosyolojik perspektiften, yani*

³² Jean- Paul Sartre, *Varoluşçuluk*, çev. Asım Bezirci, Say Yayınları, 8. basım, İstanbul, 1987, s. 61

³³ Ömer Lekesiz, “*Diriliş ve Uygarlık*”, Hece Dergisi Özel Sayı, Ankara, 2003/16. s.20

³⁴ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar IV Gün Saati*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s.67

medeniyet açısından, medeniyet perspektifinden görüyorum. Bu açıdan bakmak lazım."³⁵

Sezai Karakoç'a göre medeniyet, insanın asıl amacına ulaşması çalışmalarından, onu bulduğunda kaybetmemeye çalışmasından, o bağlamdaki düşüncelerini ve duygularını ifade etme dileğinden doğan ve beslenen amaç ve faaliyetlerinin, pratik ve teorisinin, tasarlama ve eserlerinin, potansiyel ve gerçek güçlerinin tamamı demektir.³⁶

Sezai Karakoç'a göre Müslümanları sadece namaz kılmakla, oruç tutmakla, kötülüklerden kaçınmakla sınırlı kılan bir zihniyetin asıl maksadı Müslümanları oyalamaktan başka bir şey olamaz çünkü tüm bu ibadetler ve eylemlerin gerçekleşmesini mümkün kılmak için öncelikle bir bilinç kazanmak, bir ilke edinmek ve bir mekân hazırlamak gerekir. O vakit dinin hakkıyla yaşanacağını belirtir ve bu yaşayışın daimî olacağına inanır. Zaten çöküş ibadetlerini yapan bir halk varken gerçekleşmişti.³⁷

"Medeniyet" sözcüğü Sezai Karakoç'a göre bir bilim sözleri dizgisi ve kavram karışıklığına sebep olmakta filozof ve düşünürler bu kavram karmaşasında yanılmaktadırlar. İnsanlığın başlamasıyla başlayan ve halen süregelen birbiri ile çatışan iyinin medeniyeti olarak bilinen Peygamberler Medeniyeti ve kötünün medeniyeti olarak bilinen şeytanlar medeniyeti varlığını devam ettirmektedir. Başka bir tanımla Doğu medeniyeti ile Batı Medeniyeti olarak da diyebiliriz ancak buradaki doğu ve batı coğrafi terminoloji olarak bir yeri değil ruhun manevi şarkı ve garbi olarak kullanılmaktadır. Yoksa coğrafi manada asıl medeniyet takriben ortada doğmuş, batıya ve doğuya doğru, dönmek sebebiyle düşman ve sahte medeniyetlere dönüşmüştür. Karakoç Doğu ve Batı medeniyetini şöyle açıklamaktadır.³⁸

"Biri, tüm insanlığa hitap eden "medeniyet", öbürü ise bir tarih terimi olarak, tarihte somut olarak adlandırılmış medeniyetler. İlk insandan başlayıp bugüne kadar gelen ve bundan sonra da insanlığın sonuna kadar sürecek olan "insanlığın medeniyeti" ile öbür medeniyetler arasında hem bir ilişki hem bir farklılık vardır. Yani "Medeniyet" dediğimiz, bir bakıma da medeniyet ideali oluyor. Öbürleri, bu ideali

³⁵ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 31.

³⁶ Sezai Karakoç, *Düşünceler I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1995, s.8

³⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1998.S.72

³⁸ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III 'Sûr'*, Diriliş yayınları, İstanbul, 1997, s.60.

ararken gerçekleşen reel medeniyetlerdir. Bütün insanlık için, başlangıçtan sona tek bir medeniyet düşünürsek, medeniyetler, bu medeniyetin parçaları oluyor. İslam Medeniyeti, temelde ve özde, "medeniyet" dediğimiz vakanın ta kendisidir. O yüzden bir bakıma bir idealdir. "Hakikat Medeniyeti" dir. Bu anlamda İslam Medeniyeti, medeniyetler medeniyetidir. Vahye, Tanrı'nın birliğine dayanan İslam Medeniyeti ölmemiştir ve ölmez. Onun tarihi içinde gerçekleştiren olan medeniyetler ise yerlerini birbirlerine bırakmışlardır. Bu bakımdan onlara İslam Medeniyeti' nin varyasyonları olan medeniyetler diyoruz. Endülüslü Medeniyeti, Osmanlı Medeniyeti gibi. Bu bir bayrak yarışı gibidir. Yarışı bitiren, bayrağı bir sonrakine teslim eder ve yarıştan çekilir. Ama bayrak hep yarıştadır. Bu benzetmede bayrak İslam'ı ve İslam Medeniyetini sembolize eder." ³⁹

Sezai Karakoç'a göre medeniyetlerin yaşaması sorunu komplike bir durumken medeniyetlerin birbirleriyle etkileşimi ise kaçınılmazdır. Birçok medeniyet birbirleriyle etkileşim halinde olmuş ve bazı medeniyetler Mezopotamya Medeniyetinin Mısırlılara, Mısır Medeniyetinin Greklere, Grek Medeniyetinin de Romalılara yaptığı gibi öncülük yapmıştır. Roma Medeniyeti Kartaca'dan ⁴⁰ da etkilenmiştir. Sezai Karakoç'a göre İslam Medeniyeti de Grek ve Roma medeniyetleriyle bazı hesaplaşmalar içinde olmuş ve bir seviyede onlardan yararlanmış, bu yararlanmayı da kişilikli bir faydalanma olarak görmektedir. Batı Medeniyetini Rönesans ve sonrası, Roma ve Grek Medeniyetlerinin bir dirilişi olarak görür. Aynı zamanda Endülüslü yoluyla İslam Medeniyeti öğretileri sonucunda oluşmuş bir uygarlık tecrübesi olarak niteler ve bazı medeniyet ve tarih filozoflarının Batı Medeniyetini hakiki bir medeniyet olarak bile görmediklerini söyler. ⁴¹

Ne Doğu medeniyetlerinin ne de Batı medeniyetinin insanların eşit ve kardeş olduğu mesajını taşımadıklarını savunur. Aşırılıklarla dolu medeniyetlerin dışında, orijinal bir medeniyet olan İslam Medeniyetinin Ortadoğulu bir medeniyet olduğunu söyler:

³⁹ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar IV Gün Saati*, s. 237–238.

⁴⁰ Kartaca, MÖ 814 yılında, Tunus yarımadasında kurulmuş olan bir Fenike kolonisidir. Kartaca, Fenike dilinde Kart-hadaşt yani "Yeni Kent" anlamına gelmektedir.

⁴¹ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar IV Gün Saati*, 236–237.

“Doğu, bir tefrittir, Batı bir ifrattır. İfrat, aşırılık. Doğuda, tersi olan bir aşırılık, tepki yetersizliği. Biz doğulu değiliz. Biz Batılı da değiliz. Biz ortayız. Ortadoğuluyuz. Biz Müslümanız. Ayrı bir dünyanın insanıyız. Ayrı bir medeniyetin insanıyız. İslam, Ortadoğu'nun tüm dünyaya ve insanlığa mesajıdır. Bir hakikat mesajıdır. Ve bir kardeşlik ve eşitlik mesajıdır. Öbürlerinde olmayan, doğuda olmayan, batıda olmayan. Birinin ifratı, birinin tefriti, her zaman insanlığı felakete götürmüştür ve götürür.”⁴²

Karakoç, bizim medeniyet anlayışımızı materyalizmle taban tabana zıt görür. Çünkü bizim medeniyetimiz temel taşı olarak maneviyatı savunur: “Marks ve onun yolundaki materyalistler, tarihi materyalizme inananlar, alt yapının maddi yapı, ekonomik yapı olduğunu; üst yapının fikir, ruh, sanat olduğunu savunmuşlardır. Marks'ın teorisinin tersi doğrudur. Yani temel alt yapı, fikir ve ruh; üst yapı, ekonomi ve siyasettir. Yani biz alt yapı olarak maneviyatı görmekteyiz.”⁴³

Sezai Karakoç'a göre medeniyet anlayışı birden fazla cepheye sahip tarihi-sosyolojik bir oluşumdur. Medeniyetin yaşaması maddi-manevi alanlardaki canlı devamlılığının sürekliliğine bağlıdır. Sosyal bilimler, pozitif bilimler, din bilimleri, ahlak, manevi bilimler ve eğitim, edebiyat, güzel sanatlar, sağlık, şehircilik, ziraat, sanayi, el sanatları, savaş sanayi ve eğitimi gibi bütün medeniyet kollarında bir süreklilik şart olarak görür. Bütün sanat ve bilim kolları için bir alt sınır ve bir üst sınır vardır. İşlevsellik anlamında alt sınırın altına inmek demek bir nevi o medeniyet için yeterlilik seviyesine ulaşamama tehlikesi; üst sınırı geçmek ise o medeniyete taşıyamayacağı bir yük anlamına gelecektir. Karakoç'a göre, her medeniyet için ve medeniyetin her alanı için en alt- en üst sınırları vardır. Dönem veya alan biraz ağır bassa bile diğer alanları söndürecek ve gölgede bırakacak denli bir yönelişin olmaması gerekir. Kimi çağlar insanların mimariye, kimi çağlar musikiye, kimi çağlar da maneviyata ağırlık verdiklerini, ama bir noktaya aşırı yöneliş, medeniyetin bütün alanlarına dikkat etmenin önüne geçmemelidir: “Medeniyet, üzerinde bütün renklerin bulunduğu güneş kursu gibidir. Çevrildiğinde bütün renklerin birbirine girerek tek renk içinde erimesi, medeniyetin öz rengidir. Öbür renklerin de varlığını sürdürmüş olması şartıyla, bir çağda bir rengin belirgin olması o kadar önemli değildir.”⁴⁴

⁴² Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s.40.

⁴³ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 31.

⁴⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*, s.153.

Karakoç'a göre medeniyet, güzellik; doğruluk ve iyilik ideası temeline dayanır. Doğruluk ideası alanında Batı Medeniyeti' ne geçtiğimiz takdirde, Batı'dan daha çok maddeyle ilgili bilgilerdeki olumlu tarafın alınmasıyla birlikte, manevi bilimlerdeki ledünne âleme hitap eden içimizin doğruluk ideasının, Batı'nın doğruluk ideası alanındaki inanç yapısıyla allak bullak olacağını belirtir. Sezai Karakoç'a göre, Batı'nın kendi inanç sallantısının derin bunalımı ve çıkmazının bir sonucu olarak ruhumuzu saracak bir kaosun gelmesi kaçınılmazdır. Dünyaya hâkim olduğu halde, dünyaya ıstırap çektiren Batı'nın bunalımındaki temel eksik doğruluk ideasındaki eksikliklerdir.⁴⁵ Sezai Karakoç'a göre güzelliğin, duyguların canlandırılması olarak tanımlanan güzellik ilkesi, coğrafi koşullar ve tarihi gerçekliklerin bir sonucu olarak Batı'nın güzellik anlayışından farklı olarak bambaşka bir duyarlığa sahip olduğumuzu belirtir. Mistik bir ruh taşıdığımızı söyleyen Karakoç, eşyanın ötesine geçerek birtakım gerçeklerle karşılaştığımızı, Batı güzellik anlayışında bu ruhun bulunmamasının bizim güzellik anlayışımızla olan farkını gösterdiğini söyler. Düşünür'e göre, ahlak ilkesi özelinde çok net farklı çizgilerimiz mevcuttur. Tevazu bizde temel yapı taşıdır. Hâlbuki Avrupalı bunu zillet kabul eder. Gurur bizim ahlak anlayışımızda en kötü ahlak özelliklerinden bir kabul edilir. Oysa Batı böyle düşünmemektedir. Roma'nın temeli gururdur.⁴⁶

Sezai Karakoç kültür-medeniyet ilişkisi bağlamında kültürün medeniyeti değil, medeniyetin kültürü içerdiğini ifade eder ve bu konuda Ziya Gökalp'in 'milli kültür' değerlendirmesine karşı çıkar. Ziya Gökalp'a göre kültür milli, medeniyet ise milletlerarası kabul edilmelidir. Medeniyeti bir grup ulusun ortak akılla ortaya koyduğu ortak bir eser olarak tanımlar. Karakoç ise, Ziya Gökalp'in tersine bu tanımlamayı kabul etmeyerek her medeniyete eşlik eden bir de onun kültürünün olduğunu ifade eder. Karakoç, İslam Medeniyeti kavramıyla birlikte İslam Kültürü denilmesinin gerektiğini savunur. İslam Karihasının, İslam Medeniyetinin bir ögesidir.

"Medeniyet, kültür esasına dayanır. Bir toplum, bir kültür üretir. O kültürden bir medeniyet doğar. O medeniyetten bir millet doğar. O milletten bir devlet doğar. İşte bütün mefhumlar birbirine bağlıdır. ... Milleti, toplumu meydana getiren kültürün esasları nelerdir? Kültür, bizim inanış, duyuş, düşünüş ve hareket ediş faaliyetlerimizden doğar. Bütün bunların somut halde ortaya çıkışına biz kültür diyoruz.

⁴⁵Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 83.

⁴⁶Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, s.84.

... *Kültür temeline bakınız, zemininde din gerçeği yatmaktadır. Ancak dini sadece ibadetten ibaret anlamayınız. İbadetin, inancın etrafında örülmüş edebiyat, sanat ve bilim eser ve faaliyetlerini bu inanç noktasının merkez olarak alındığı bir çemberde toplarsanız, o zaman kültürün esaslarını da bulmuş olursunuz.*⁴⁷

Irkların kültür ve medeniyete katkısı mizaç anlayışı çerçevesinde sınırlı kalmıştır. Yoksa ırklara bütün kültürü isnat edip medeniyeti ırklar arası ortak eserlere yalınlaştırmaya olanak yoktur. İslam medeniyetinin oluşumu ve birikimini bir takım ırk kültürlerinin paydaş eserleri olarak görmek son derece hatalı bir görüş olacaktır. Yeni alanlardan yeni bir bakış açılımının oluşmasında ırkların mizaçlarının etkisi olduğunu belirtir. Karakoç için, Arap mizacı bilim ve düşünceye, Acem mizacı sanat ve edebiyata, Türk mizacı da idare ve teşkilatlanma cephesine yatkındır. Bu ırkların geçmiş kültür ve medeniyetleri ve aynı zamanda medeniyet anlayışları; İslam'la tanışma ve hesaplaşmada, İslam ile bağdaşacak yönlerinin artı olarak görülüp benimsenmesi, bağdaşmayan yönleri ise benimsenmeyip silinmiştir.⁴⁸

Sezai Karakoç'a göre medeniyet insanlığın hedef koyduğu fizikötesi amacına ulaşması için ortaya çıkardığı yaşam biçimi ve uyguladığı bütün çevre olarak ele almaktadır. Kültür, medeniyetin aktif role bürünmesidir. Kültür ve medeniyet o kadar birbirini ile bütünleşmiştir ki genellikle eş anlamda kullanılmaktadır:

2.2. Sezai Karakoç' a Göre İslam Medeniyetinin Genel Özellikleri

Her medeniyet, temel referans değerlerinden hareketle insana ve genelde topluma ideal bir yol çizer. Hiçbir olay ve olgu tek başına var olmamıştır, her zaman belli bir idealin öncülüğünde var olmuştur. İnsanın fiziksel ve duygusal bütün işine sirayet eden ve anlamlandıran dünya görüşü, insana ve doğaya dair bilgi birikimine, elde ettiği bu bilgi birikimini de onun pratiğe uygulanması sonucunda elde edilen manevi ve maddi sonuçlarla canlılık kazanır. Öte taraftan bir medeniyetin topluma, insana ve doğaya bakış açısını alenileştiren, bu bakış sebebiyle ortaya çıkan "iyi" sonuçlardır.⁴⁹

Karakoç' göre İslam Medeniyeti bir insanlık medeniyeti olma yetisine sahip tek ve gerçek bir medeniyettir. Batı'da ve Doğu'da bulunmayan ve ilerdeki insanlık

⁴⁷ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III Sûr*, s. 60.

⁴⁸ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III Sûr*, s. 42.

⁴⁹ Sezai Karakoç, *Var olma Savaşı*, s. 67.

medeniyetinin temelini teşkil edecek olan çekirdek unsur İslam'da vardır. O unsur da Karakoç'a göre, medeniyetimizin temel taşı olan erdemdir, hakikattir.⁵⁰

*“Sürekli kendini medeniyete adayan sanatçılar, bilim adamları, askerler, devlet adamları, inanç kahramanları onu yaşatan kurbanlardır. Sürekli sınav, sürekli özeleştirir, sürekli fedakârlık ve feragat, sürekli samimilik insan ruhunun kemalini de medeniyetin üstünlüğünün devamını da sağlayan temel faktördür”.*⁵¹

Hz. Âdem'den son peygambere kadar meydana getirilen vahiy kaynaklı hakikat medeniyetidir. Ona göre “İslâm medeniyeti Kur'an medeniyetidir.”⁵² Dolayısıyla ilahi kaynaklı bu medeniyetin kurucuları da peygamberlerdir. Diğer medeniyetler ise bu medeniyetten ayrılmış, tahrip edilmiş medeniyetlerdir.⁵³ İslam Medeniyeti için ‘Hakikat Medeniyeti’ tabirini kullanan Karakoç, bu medeniyetin tekrardan eski gücüne kavuşabilmesi için gerekli olanları ve yapılması gerekenleri eserlerinde pek çok defa dile getirmektedir.

*“İslam Medeniyeti, bir hakikat medeniyeti, aslında bir diriliş medeniyetidir. Uyanık olma, gaflete düşmeme medeniyetidir gerçek medeniyet. Ve her kaybedildikten sonra da onu hatırlamak, tekrar ona dönmek ve aynı noktadan hareket edip, yine bu dünyada Hakk'ın hâkimiyetini tesis etmek. Hakk'ın medeniyetini kurmaktır. Diriliş hareketinin vücut hikmeti budur.”*⁵⁴

İslam Medeniyeti, asıl, kurgusal yönü, halklardaki salt varlığı ve insandaki tesiriyle medeniyet özelliğini sırtlanan yegâne medeniyettir. Karakoç, bu nedenle ona “Ölmeyen Medeniyet” adını verir. Çünkü İslam Medeniyeti aydın medeniyetidir: “Ezeli ve ebedi Tanrı'ya inanış medeniyetidir. Şahıs kültürünü, eşyaya tapmayı yıkmış, insan ya da eşya tanrılaştırmalarını devirmiş bir medeniyettir. O dil, ırk, renk farkına bakmaz. Ölümden önce ve sonra hesap soran, herkesin yaptıklarından sorumlu olduğunu ilan eden, bin dört yüz yıl, inanmışların eliyle uhrevi sitesini kurmuş bir medeniyettir.”⁵⁵

⁵⁰ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, s. 80.

⁵¹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu III*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2013, s. 19

⁵² Karakoç, Sezai, *Düşünceler 1: Kavramlar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2005, s.76.

⁵³ Karakoç, Sezai, *Düşünceler 1: Kavramlar*, s.16.

⁵⁴ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, s.35.

⁵⁵ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1996, s.29.

İslam Medeniyetini salt doğu medeniyeti ve salt bir batı medeniyeti olarak ele almak mümkün değildir. İslam Medeniyeti tamamen barışçıl bir medeniyettir. Doğu ve Batı Medeniyetinden farklı olarak yeryüzünde barışı, adaleti tesis etmeye çalışır İslam Medeniyeti: “Kur’an-ı Kerim’in çağrısı barıştır. İnsanlara “Yeryüzünde fesat çıkarmayın.” diye sesleniyor ve onları İslam’ın huzur yayan barışına davet ediyor. Kur’an’da tabiata, insana ve diğer canlılara kastetmiş bulunan bugünkü medeniyete aşırılıktan dönme çağrısı vardır.⁵⁶

“İslam Medeniyeti ’ne, Doğu hasetle, Batı kiniyle bakmıştır ona. Hep düşmanlık, hep ihanet, hep hileyle karşılaştı. Batı, batıdan vururken (Haçlılar), Doğu da doğudan vurdu (Moğollar). I. Dünya Savaşı’nda Afrika’dan, Avustralya’dan ve Hindistan’dan getirilen askerlerle sarsıyordu İslam Medeniyetini. Batı, Güneyi ve Doğuyu yardıma çağırmıştır.”⁵⁷

Sezai Karakoç’a göre devlet-i ebed müddet mülahazası da yorumlandığında medeniyet mülahazasına çıkacağını söyler. Farabi’nin *Medinetü’l Fazıla’* sında dediği üzere “İslam Medeniyetinde en büyük değer iyiliktir, erdemdir, yani fazilettir, hayırdır.”⁵⁸ Adalet esasına dayanan İslam Sitesi İslam toplumun temelidir, sadece adalet esasına bağlı kalırsa yaşar kanaati vardır. Yani bu fikir Osmanlıya, Selçukludan, Selçukluya Abbasi’den geçmiş ve devam etmiştir ki bu İslam’ın temel mülahazadır. Devlet, erdeme dayanır mülahazadır. Salt kuvvete veya bilgiye değil. Kuvveti de bilgiyi de bünyesinde barındıran erdeme, iyiliğe, hayra dayanır. İşte bu sebeple İslam, ayrı bir medeniyettir ve bu medeniyetin milleti olan İslam milleti, katiyen Batı Hıristiyan dünyasının milletiyle özdeşleşmez.⁵⁹

Sezai Karakoç’a göre İslam, bazı kapitalist veya Marksist ekonomistlerin veya yalnızca ekonomik bir doktrin ya da birçok düşünürün sadece bir inanış olarak görmeleri fikrine karşı çıkmış bunu kabul edilemez olarak belirtmiş ve kendi tanımını “Bir ekonomi anlayışı, tutumu ve çerçevesi de olan bir dünya görüşü, yaşayış ve medeniyet tarzıdır.”⁶⁰ şeklinde verir.

⁵⁶ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*, s. 63.

⁵⁷ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*, s.148.

⁵⁸ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s.88.

⁵⁹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 87.

⁶⁰ Sezai Karakoç, *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 16

Karakoç'a göre, İslam Medeniyeti de her medeniyetin oluştuğu tarihi ve sosyolojik kanunların etkisinde oluşmuş bir medeniyettir. Ancak cevher itibariyle mutlaka dayandığından, vahiyle gelen özün her zaman değişmeden yaşayacağını, tesirini kıyamete değin icra edeceğini belirtir.⁶¹ İslam Medeniyetini Batı Medeniyetinden ayıran, insanlığa egemen olma, onları ezerek değil; onların gönlülerini fethederek ruhlarına işleyerek mukavemet etmesi olarak gören Sezai Karakoç, "*Hakikat Medeniyeti*" olarak tanımladığı İslam Medeniyetinin en genel çerçevesini, ilkeler bütünü ve temel kurallarını, Allah'ın vahiyle insana bağışladığı kitabında yani Kur'an-ı Kerim'de bulabileceğimizi söyler: "*Geçmişte, bir daha mislini tarihin kolay kolay göremeyeceği İslam Medeniyetinin ortaya konmasında ana kaynak olan Kur'an-ı Kerim, bugün ve yarın, var olup olmamak bunalımında kavru lan İslam Dünyası'nın yeniden uyanıp dirilmesinde, esaretten kurtulması ve kendini bulmasında kuşkusuz yine ana kaynak olacaktır.*"⁶²

İdeoloji çağı içerisinde bulunduğumuz bu dönemde dünyaya iki bloğa ayırmış olan batı medeniyetinin tersine İslam düşünürleri insanlığı tek bir çatı altında toplama çabası içerisinde dir.

---

⁶¹ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*, s.142.

⁶² Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*, s. 52.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEZAI KARAKOÇ'TA TOPLUM İDEASI

Sezai Karakoç'un üzerinde ayrıntılı uzun uzun düşündüğü ve detaylı incelemelerde bulunduğu insan irdelenmesi ve toplumun gerçekliklerine geniş bir perspektiften yaklaşıldığında düşünce dünyasını anlayabilmek mümkün olabilir. Düşünce dünyasındaki insan, toplum ve yaşantı gerçekliğinin tüm zamanlara tanık olması esası önde gelen ana bakış açısıdır. Sezai Karakoç esas olarak kabul ettiği kavramları bir sosyolog, aydın, düşünür ve sanatçı titizliğiyle en ince ayrıntısına kadar analiz etmekte ve farklı bakış açıları ile ele almaktadır. Düşünce yazılarında insanın dünyadaki yaşam macerasından oluşan hayatın şimdi sürmekte olan yaşamı ile bir araya getirmesi öne çıkmaktadır.⁶³

Karakoç, düşünme eylemini insana lütfedilmiş en üstün meziyetlerden biri olarak kabul etmiş ve eserlerinde düşünme eylemine oldukça vurgu yapmıştır. Düşünmeyi muştunun, tehlikenin, korkunun ve kurtuluşun çevrelediği bir insan faaliyeti olarak tanımlar. *“Düşünceyle dizginlenmeyen duyarlılık, fazla aşınacaktır. Aşınmış duyarlılık ise ruhun parçalanıp toz haline gelmesine, kişiliğin bin parçaya bölünmesine yol açacaktır.”*⁶⁴

Karakoç'un kaleme aldığı *“Masal”* şiiri sanatını konuşturarak düşüncesini anlayışını açıkça ortaya koyduğu önemli eserlerindedir. Bir baba ve yedi oğlunu konu alan *Masal* şiirinde oğulların özelliklerin ve içinde oldukları durumun son yüzyılda yani yaşadığımız dönemde nasıl da açıkça yaşandığını görmekteyiz. Batı dünyası toplum yapısı ile karşılaştırıldığında İslam ülkelerinin çocuklarının nasıl da onlara benzediklerini, benliklerinden uzaklaştıklarını etkili bir ifade biçimiyle vurgulamaktadır. Baba altı oğlunun yaşadığı bu durumdan sonra bu acıya dayanamaz ve buna şahit olan yedinci oğlu batıya karşı direniş gösterir ve şu sözleriyle şiirini tamamlar:

⁶³ Köksal Alver, *“İnsan ve Toplum Gerçekliğini Heceleme”*, Hece Dergisi Özel Sayısı, N: 73, 2003, s.81.

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham III*, Diriliş Yayınları, İstanbul 1998, s.34.

Altı oğlunu yuttuğunuz

Bir babanın yedinci oğluyum ben

Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden

Babam öldü acularından kardeşlerimin

Ruhunu üzmem istemem babamın

Gömün beni değiştirmeden

*Doğulu olarak ölmek istiyorum ben*⁶⁵

Sezai Karakoç' a göre düşünceyi kısıtlayan Batı ve düşünceyi basitleştiren Doğu iki uç olarak tezahür etmektedir. Ona göre düşünceye doğru anlamı yükleyen İslam bunu Kuran'ı insanı daima düşünmeye yönelttiğini vurgulayarak şöyle demektedir:

*Işığa koşan bir kelebeğin o telaşlı halinden, geceyi, bir dalgayı yakarcasına aşan yarasadaki o radarlı yürüyüşten, baharda gülnün birden bire açılışından, sonbaharda bütün bir tabiatın ölüşünden, evrensel bir kefen gibi varlığı bürüyen kıştan, peygamberleri dinlemediği için zamanın kılıcıyla toza ve küle çevrilen medeniyetlerden, ölümden ve ölüm ötesinden, mezardan, doğumdan ve çocuktan, yeraltından, aynı üstündeki altın tozlara kadar düşünmek, insana, yaratıcı tarafından bağışlanan en soylu bir özellik değil midir?*⁶⁶

Karakoç'a göre amansız bir kültür savaşının öncüsü olmak için yeni insanı ve toplumun psikolojisini örneklemek gerekir. Ancak bu savaşta hiçbir zaman unutulmaması gereken nokta, kültür ve estetik meseleleriyle uğraşırken, inançtan hız almaya dikkat çekmektir.⁶⁷

Sezai Karakoç'un tek düşüncesi ve ideali dil, sosyal yaşam, etnik köken farkı bakılmaksızın bütün değişkenliklere rağmen İslam coğrafyasının her bir yerine dağılmış Müslümanları bütünleştirmek ve onların geçmişteki gibi hak ettikleri nokta olan güçlü olmasını sağlamaktır. Sezai Karakoç aydın, şair ve düşünür olarak idealleri ve umudu ifade eden, ifade etmekle kalmayıp bu uğurda uğraş veren bir şahsiyettir. Bütün eserlerinde hayali ve umudu içinde olduğu gerçekliklerinin belirtileri görülebilmektedir.

⁶⁵ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2013, s.412.

⁶⁶ Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1975, s.30.

⁶⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2015, s.29.

Sezai Karakoç İslam coğrafyasında yaşanan tüm acılara, sevinçlere, hedeflere ve ümitlere hassas bir bakış açısı sergileyen bir aydındır.

3.1. Sezai Karakoç'un Toplum Anlayışı

3.1.1. Toplum

Toplum, ortak bir kültür paydasında toplanan, belirli bir toprak parçasında yaşam devamlılığı sürdüren, kendilerini bütün, özgün ve yerleşik birer varlık olarak gören insan popülasyonu olarak açıklanmaktadır. Sosyologlar toplumları ele alırken, toplumların sistemlerinin merkezindeki sosyal süreçlerin oluşumu, bu oluşumu tanımlayan ifadelerle betimlemeyi kullanmışlardır. Mesela Parsons aralarında etkileşim ve iletişim bulunan insan topluluğunu uzun bir süre yaşamaları şartıyla toplum olarak nitelemektedir. Sorokin ise açıklamalarını sosyo-kültürel yapıya göre yapar.⁶⁸

İbn Haldun'a göre "insan toplumu zaruridir." ifadesiyle sosyal yaşamın önemine vurgu yapmıştır. İbn-i Haldun için de toplumsal örgütlenme, insan türü için tabiidir. Dahası "en önemli sabit nitelik insanların bir gruba üyelik bilincidir."⁶⁹ İnsanlar bir arada birlik oluşturarak yaşamlarını devam ettirirler. Aristoteles'te felsefe ve mantık, K. Marks'ta iktisat neyse İbn-i Haldun'da da "ilmu-l umran" odur. Yani, umran ilmi, diğer ilimlerin temeldir. Onda görülen herhangi bir değişiklik, diğerlerini de etkiler. Toplumsal hayatın kendine has kanunları vardır, umran ilmi bunları keşfeder ve tetkik eder; işleyişlerini ve meydana getirdikleri neticeleri araştırır.⁷⁰ Bununla birlikte tarihi olayları geleneksel yöntemlerden farklı olarak ele alıp inceleyen İbn-i Haldun, umran ilmini teorik ve metafizik bir temele dayandırmamaktadır.⁷¹

Aristoteles insanın bu sosyal hayat yönüne dikkat çekmek için "sosyal varlık" kavramını kullanmıştır. Toplumun kümelenmiş insan yığını gibi algılanması tamamen yanıltıcı bir dış görünüşdür. Çünkü toplum hayatı belirli bir amaç için insanların bir araya gelmelerinin bir tezahürüdür.⁷²

⁶⁸ Münire Kevser Baş, *Diriliş'in Yapı Taşları*, Lim Yayınları, Ankara, 2005, s.89

⁶⁹ Kasım Şulul, *İbn-i Haldun'a Göre İslâm Medeniyeti*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015, s. 20.

⁷⁰ İbn-i Haldun, *Mukaddime I*, s. 114-115

⁷¹ Şenol Korkut, *İbn-i Haldun'un "es-Siyâsetü'l-medeniyye" Teorisini Eleştirisi*, İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı 15, 2006, s. 120.

⁷² Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2014, s.18-18

Karakoç'a göre toplum biçiminde hayatı idame etmek tüm canlı oluşumlar için geçerli bir zarurettir. Sezai Karakoç bu topluluk halinde yaşamanın insanoğlu kaderinde bireysel ve toplumsal alanda bir muhtaçlık, birlik olma zaruriyetinden çok yoğun ve fazla bir şekilde etkilendiğini belirtmiştir. İnsanoğlu, maddi varoluşunu toplumdan temin ettiği gibi manevi teminini de toplumdan sağlar. Karakoç bu durumu şöyle ifade eder:

*Duyguların ifadesi, bilgiler, düşünceler, inançlar, ahlak, estetik, zevk her türlü eğitim ruhumuza ve zihin dünyamıza toplumdan sürekli bir akışla gelen verimler, değerler ve yargılardır. Bireyin ruhu için tükenmez bir kaynak olan toplum ruhudur. Olumlu yanlarıyla bireyin kimliğinin oluşmasında büyük rol oynayan toplum, olumsuz ve sağlıksız yanlarıyla da insanı aynı şekilde etkileyebilir.*⁷³

Sezai Karakoç'a göre vahiy merkeze alındığı takdirde başka bir tabirle vahiyle yoğurulmuş, peygamberler aracılığıyla gerçekleştirilen toplum şekillerinin temel alındığı bir toplum yaşam biçimi ve mantığı, insanlığa sorun teşkil eden tüm olaylara ve düşüncelere ışık tutacak bir seviyede olduğunu ifade eder. Karakoç İslam toplumu bu modelin en zirve halinin olduğunu ifade etmektedir. İlk peygamberden başlayarak son peygambere kadar devam eden bu model, her peygamber döneminde farklı bir görüntü hissi verse de aslında tamamında temel kalıp ve temel ilkeler aynıdır.⁷⁴

Toplum insan için barınma olanakları sağlayan ve insanlığın maddi ihtiyaçlarını karşıladığı gibi eş zamanlı olarak manevi bir ortam oluşturduğu ve manevi atmosferi de beraberinde bütünleştirdiği düşüncesidir. İnsanlar ve toplumlardan bazıları bu ortamı olduğu gibi kabul edip uyum sağlarken bazı insan ve toplumlar ise uygun revizelerle kendine göre şekillendirmeye çalışırlar. Kişinin vicdanının temel yapı taşı ve beslendiği malzeme niteliğindedir kolektif vicdan. Patlamalara neden olan büyük değişimlerin birikmesiyle oluşan bunalım zamanındaki paydasal ortaklık kişilik dünyasının şekillenmesi için şart ve yeter olma özelliğinden çıkarak kaybeder. Sezai Karakoç'un söylemlerine göre bu tasvir edilen dönemler, bunalım dönemleridir. Bazı zamanlarda ise toplumun düşünce dünyasının ilerlemesi ve refah seviyesinin yükselmesi, temelde toplumsal ruhun, yaşantısal olarak da kişiliklerin yenilenmesi ve gelişmesi ile mümkün

⁷³ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 92-93

⁷⁴ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazılar*, s. 95

olur. Çöküş döneminin sarsıntılarını yaşamaya başlayan toplum, kısa bir sarsılma ve sendeleme döneminden sonra kendini toparlayarak tekrar yükselmeye ve ilerlemeye başlar.⁷⁵

Bazı batılı düşünürler toplum görüşlerine şöyle yer verir: Schopenhauer'e göre ebeveynler çocuk üzerinde etki mekanizmasına sahipken çocuk da ebeveynler üzerindeki değişimlerde etkili olmakta ve bir bakıma iki tarafın birbirlerini etkilemeye açık olması ve birbirini hazırlayışıdır. Nietzsche'ye göre karşılıklı bu hazırlayış, insanlıktan sıyrılıp insanüstü kavrama geçişte ilk adımdır. Sezai Karakoç'a göre ele alınan yaklaşımların amacı fitrat akımını olan akımın tersine çevirmek olarak nitelendirir. İnsanüstü kavramı ile insan kavramı karşılaştırmasında gözle görülür bir fark ortaya koyan Nietzsche, insanı insanüstüne giden yolda bir araç olarak görmüş ve çocuğu yüceltmek pahasına ebeveyni küçültmüştür. Karakoç bu yaklaşımı, çocuğu ütopyaya ve yetişkinleri de silik hayallere dönüştürdüğü gerekçesiyle eleştirmektedir.⁷⁶

Sezai Karakoç'a göre, Darwin'in insana uyguladığı teorinin topluma uygulanmış şekli Marx'ın toplumsal değişim teorisi olduğunu belirtir.⁷⁷ Bu değerlendirmelere ek olarak daha geniş perspektiften incelemeler ve daha detaylı araştırmaların yapılması gerektirmektedir. Karakoç'un batılı düşünce adamlarını eleştirdiği nokta somut ile soyutu, realite ile hayali, gerçek ile ütopyayı birbirine karıştırdıkları gerekçesidir. Sonuç olarak bu sistemde toplumdaki baba, ana ve çocuk gerçeğinin sosyolojik ve tarihi boyutları aşarak gerçeği batıl inanca tercih etmiştir.⁷⁸

Tüm dünyanın etkileşim halindeki çağımızda, Batı dışındaki inanış ve fikirlerin yeniden gündeme geldi. Doğu inanç ve fikri sistemleri yeniden insanlık için ümit verici konumunda olmuştur. Eski dönemlerden günümüze Doğu düşünce yapısı topluma farklı bakış açıları getirmiştir. Eski Çin düşünce anlayışında toplumsal uygunlukla birey arasında bağlantı oluşturulmuş, uygarlığı bir nevi atalar töresi, baba uygarlığı, insanın en büyük görevinin de atalara uyma ve saygı olduğunu belirtmiştir. İran ve Mısır

---

⁷⁵ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I Başyazular*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 97-98

⁷⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, s.51

⁷⁷ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, s.53

⁷⁸ Münire Kevser Baş, (2015). *Diriliş 'in Yapı Taşları*, s.91

toplumları fayda ve kudretin otorite ve din aracılığıyla toplumun birbirinden farklı katmanlarına sirayet etmiş gölgede kalmış toplumlar olmuşlardır.⁷⁹

Tarihin gerçekleri altında ezilen veya tarihi gerçeklikleri reddeden toplumların varoluşlarının uzun soluklu olamayacağını muhakkak nedeni topluma ait kavramların dönem ve tarih ile uyumlu olmadığı zamana bağlı olmasıdır. Özellikle Hıristiyanlıkta inançla eşleştirme tavrına kadar giden ve sağlıklı bir toplum oluşturamamasının arka planındaki ana neden hiç şüphesiz zaman içinde Hz. İsa'yı dinin özü haline getirmeleriydi. Bu tutum zamanla devlet ve toplum hayatını Hıristiyanlıktan bağımsız hale getirmelerine bağlı olarak, dinin bir nevi kişi endeksli ve bağlayıcılığı olmayan olarak anlaşılmasına sebep olmuştur. Batı medeniyetleri toplumlarının tabiat ve tarih ile olan ilişkilerini koruyamamışlardır.⁸⁰

Sezai Karakoç'a göre insanlık döneminin başlangıcından süre gelen her bir toplumda, tanınan veya tanınmayan peygamberler ve onlara iman etmiş ümmetlerin, bu nevi batıl inançlara farklı bir bakış açısıyla, Allah'ın ilham veya vahyi ile yapay zümre farklılıklarını ortadan kaldırarak; Allah'ın huzurunda üstün gelme bakımından yarışma bağımsızlığını ve eşitliği getirdiklerini vurgulamaktadır. İtaat etme ve değişim, gelenek-göreneklere bağlanma ve ilerleyiş, yaratılıştaki var olan özelliklerin uyumluluğu, toplumun ve insanın ilerideki hedeflenen ve olması gereken toplum kurallarına uyarak üstünleşmesi, dinin toplum ve insan idesi olmuştur. Toplumda kabul gören baba, anne ve oğlun yaratılış gereği fitratlarındaki konum ve güçlere Allah'ın lütfettiği üstün kişi olma özelliklerine ters olmayacak bir şekilde toplum yapısı oluşturmaya çalışmışlardır. Peygamberler ve onların izinden yürüyen kimseler, insanların ve toplumun kendilerine çizilen mutlu olma ve gerçeğe ulaşabilme, adaletli olma ve erdem ölçüleri içinde yaşamanın sınırlarını geçerek karanlığa düşen insanları ve fikirleri aydınlığa çıkartmışlardır.⁸¹

Peygamberlerin kurdukları toplumlar İslam toplumlarıdır. İnsanların fitratından ileri gelen ayrışmaların bütünüyle yok sayılması mümkün değildir. Peygamberlerin yalnızca barış, sevgi benzeri yüce duyguları aşıladığını ancak toplumu ıslah etme konusundaki çalışmalarının zamanla değerini yitirebileceği düşüncesi içinde bulunanlar

⁷⁹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, s.54

⁸⁰ Muhittin Bilge, *“Diriliş Düşüncesinde Toplum, Millet ve Devlet”*, Hece Dergisi, N:73, 2003, s.63.

⁸¹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, s.55

yanılmaktadır. Bu farklılıkların birbirlerini sömürmek veya ezmek küçümsemek ve aşağılamak için kullanılmasına izin verilemez. Sınıf farklılığı bu yüzden nahoş görülür. Müslüman kendisinde emanet olarak var olan nitelikleri bir görür. Vazifesini yapmada maddi ve manevi Allah önünde sorumlu kişidir. Her kim Allah'a karşı görevlerini yerine getirmede daha erdemli ve titiz ise Allah önünde de toplum önünde de o üstündür. Herkes kendi kabiliyetleri ve imkanları ölçüsünde sorumludur. Kuvvetli ve zayıf toplum önünde aynı derecededir ve zengin, fakirden üstün değildir.⁸²

‘‘Haklı olarak din görevlileri muntazam bir toplumda birinci konuma sahiptirler/ toplum eşrafını oluştururlar. Şüphesiz din insanlığın ilk/asli ve en faydalı frenidir/ dizginleyicisidir: O, medeniyetin ilk/asli kaynağıdır; o bize biteviye kardeşliği tavsiye ederek, ona davet eder, kalbimizi yumuşatır, ruhumuzu terbiye eder, hayallerimizi, mükâfatlar ve avantajlar alanını sınırsız bir bölgede genişleterek, düzenler ve yönetir ve başka yerlerde herkes birbirini kiskanırken, bizi bu şekilde başkasının saadetiyle ilgilendirir/irtibatlandırır.’’⁸³

Burada açıkça anlaşılacağı üzere Mirabeau ‘medeniyet’ kavramını açıklarken, düzenli toplumsal hayatı veya insanların hayat düzenini anlatıyor. Kısaca; din insanların hayatına sınırlar koyarak, onları aşırılıktan alıkoyar; kardeşliği tavsiye eder. İnsanlardaki merhamet hissini besleyerek, güçlendirir.⁸⁴ Mirabeau insanların belli bir düzen içinde yaşamalarının tabii bir olay olmadığını bunu sağlamanın özel bir gayret ve zaman içinde gerçekleşeceğini söyler.

İslam’da ruhban sınıfı olmadığından ötürü, din insanlar arasında herkes tarafından korunmaya çalışılan bir değerler bütünüdür. İslam, toplum ve insanı her açıdan koruma altına alabilmek için faiz, fuhuş, kumar, içki gibi akla gelebilecek her türlü kötülüğü yasaklamıştır. Aynı şekilde toplum ve birey için zararlı olan hırsızlık, cimrilik, kin, haset, açgözlülük gibi kötü karakterler de İslam medeniyetinde yasaklanmıştır. Toplumda meydana gelebilecek sıkıntılar oluşmadan önce önlem alır. Ölçülü bir birey olmak ve ifrat-tefritten uzak kalmaları İslam medeniyetinde bireylerin en önemli özelliğidir. Her şeye rağmen meydana gelen olumsuzluklar ise onları ortadan

⁸² Münire Kevser Baş, *Diriliş ‘in Yapı Taşları*, s.92

⁸³ Mirabeau, *LA’mi des Hommes ou traite de la Population*, A. Avignon, 1757, Premier Partie, s. 136-137.

⁸⁴ Tahsin Görgün, *İslam-Batı İlişkisi Çerçevesinde Medeniyet Meselesi*, Endülüs Yayınları, İstanbul, 2020, s.14.

kaldıran bir mekanizmaya sahiptir. İslam'da insan maddeci olmanın aksine ruhçudur. İnsanı günah işlemekten uzak tutan ahiret inancıdır. İslam toplumunda insan ruhunun anlamı ve davranışlarının ölçüsü erdemli olmaktır.⁸⁵

Karakoç İslam'ın toplum mefkûresinin temel vasıflarını saptamıştır. İnsanların yaşam hakları ve özgürlükleri koruma altına alınmıştır. İnsanlar bulunduğu toplumda her şeyden önce bireysel bir varlık olarak var olmaktadır.

3.1.3. Karakoç'un Gözünden Batı Toplumunu

19. yy.'da 'medeniyet' denildiği zaman daha çok belirli bir kesimin yaşam tarzı kastedilmekteydi. Bu bağlamda medenileşme, belirli bir sınıfın hayat tarzını taklit ederek ona benzemeye çalışmak olarak adlandırılmaktadır.⁸⁶ Avrupa'nın, kendisi dışındaki insanlara bakış açısının bugüne kadar yalnızca tabiata bakışı gibi olduğunu ifade eden Karakoç'a göre, bizim bütün ümidimiz batıya adapte olmakken, bunun olmasını da mümkün görmemektedir. Çünkü böyle bir adaptasyonu Batı istememektedir:

*"Roma'dan, Yunan'dan beri Batı medeniyetinin dünya görüşünde arı ırk düşüncesi vardır. Onların içinden bazı filozoflar çıkıp da insanlar eşittir dese de, Avrupalının şuuraltında, biz beyaz ırkız, üstün ırkız, diğer insanlar bizim mahkûmumuz olmalıdır, hizmetçimiz olmalıdır fikri yatar ve bu fikir asla değişmez. O sebeple, arı ırk sınırı, Avrupa'nın coğrafi sınırıdır. Onun dışında olanlar, ancak hep tabi, sömürge olarak düşünülür."*⁸⁷

Batı Medeniyetinin geçirdiği krizleri tarihsel bir plan dahilinde sıralayan Karakoç, aslında Batı Medeniyetinin, Rönesans'la beraber bugüne geldiğini söyler: *"Grek Medeniyetinin hazanında bir Roma, Romanın bağbozumunda bir Hıristiyanlık, Orta çağın günbatımında bir Rönesans, Rönesans'ın altın noktasında bir Reform, Reformun arkasından aklın diktatörlüğü."*⁸⁸

Sezai Karakoç'a göre Hıristiyanlık, tek başına bir medeniyet olamamış, oluşturamamış, sadece bir medeniyet unsuru olarak kalabilmiştir. Aslı itibarıyla ait

⁸⁵ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, s.67.

⁸⁶ Tahsin Görgün, *İslam-Batı ilişkileri Çerçevesinde Medeniyet Meselesi*, Endülüs Yayınları, İstanbul, 2020, s.5-6.

⁸⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 48.

⁸⁸ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, Diriliş Yayınları, İstanbul,2006, s. 38.

olduğu medeniyetin değil, kendisine özde yabancı olan bir medeniyetin, paganizm ve politeizm temelli antik medeniyetin, sonradan katılma unsuru olmuştur.⁸⁹ Batı medeniyetinin tipik özelliklerini sıralayan Karakoç, Batının kendi efendiliğini, başkasının köleleşmesinde bulduğunu söyler:

*“Marksist, başkasının ölmesinde bulmakta, biz başkasının yaşamasında buluyoruz kendi yaşamamızı. Başkasının efendiliğinde buluyoruz kendi efendiliğimizi. Başkasını yaşatabildiğimiz sürece yaşayabileceğimizi, başkasını efendileştirebildiğimiz sürece efendileşebileceğimizi biliyoruz.”*⁹⁰

*“Batı dünyası hep aynı paradoksun içindedir. Hem insanı öldürürler hem de tutar arkasından ağlarlar. Bu paradoksa o kadar düşkünderler ki, bu paradoksu dinlerinin temeli yapmışlardır. Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği lejantını bu psikolojiyle uydurmuşlardır.”*⁹¹

Karakoç'a göre her medeniyetin yaşantısında bir veya birkaç önemli buhran döneminin varlığı mevcuttur. Bu buhran ya da çalkantıların o medeniyetin aleyhine bir durum olmayacağını savunur. Sezai Karakoç'a göre Batı medeniyeti de böyle bir buhran içinde olduğunu ifade ederek gerçekleştirilebilecek olan buhranın sebeplerini irdeleyerek, detaylı ve köklü çözümlerle onu karşılamaktan geçtiğine inanır. Karakoç, İslam Medeniyetinin böyle bir bunalımı II-III. yüzyıllarda Eski Yunan Medeniyetiyle hesaplaşmaya girişerek atlattığını belirtir.⁹²

*“Asya'da, Afrika'da, Avrupalıları, yeni bir medeniyetin ve yeni bir sesin sahibi olmaktan çok, güçlü bir barbar gibi görmüştür uzun süre. Daha doğrusu, Afrika onu bir büyücü gibi görmüş, Asya bir barbar gibi.”*⁹³

Avrupalıların sömürgeleştirme süreci, bütün Avrupa'nın katılımıyla Asya ve Afrika'da 19.yy.'ın ortalarından itibaren 1850'lerden sonra başladı. Özellikle Kırım

⁸⁹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV*, s. 25

⁹⁰ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar II Sütun*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s.275.

⁹¹ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar II Sütun*, s. 257.

⁹² Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham II*, s. 98.

⁹³ Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, s. 8.

Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin oldukça zayıflamasının akabinde, bütün dünya Batı Avrupalıların açık istilası haline geldi.⁹⁴

“Asya’yı, Afrika’yı ve Müslüman ülkelerini iki yüz yıldır iliğine kadar sömüren, hatta somuran, iki dünya savaşını çıkarıp yüz milyon insanın kanına giren, renkleri değişiktir diye zencileri hor gören, onlarla aynı otopüse binmeyen, insanların bir kısmını köle gibi kendi hesaplarına çalıştırmak isteyen bunlar mıdır, ‘merhamet’in sahibi ve insan sever?’”⁹⁵

Karakoç'a göre, İslam ülkeleri ve medeniyeti olarak, yalnızca kendi buhranımızı yaşamakla kalmadığımızı, medeniyeti içten ve dıştan kuşatmış Batının buhranını da yaşadığımızı vurgulamaktadır. Bunun nedenini de tekniğin çok ilerleyip, dünyayı küçültmüş olması ve bunalımların da her yere taşınırlığını kolaylaştırması olarak görür.⁹⁶ Batı Medeniyeti, insanlığı felakete sürükleyecek birçok düşünce anlayışına ev sahipliği yapmış olup insanlık için her zaman tehlike arz etmiştir.

“Tarihte ilk defa olarak bir medeniyet intihar etmektedir. Bu Batı Medeniyetidir. Nedeni ise karakterindedir. Batı Medeniyeti bir Tehlike Medeniyetidir. Öbür medeniyetlerde tehlike hep dışta olduğu halde, Batı Medeniyetinde tehlike içtedir. Tehlike her medeniyet için bir korku iken, Batı Medeniyeti için bir yaşayış sebebi, bir nev'i ruhi yiyecektir. Adeta o olmazsa yaşayamaz. Onunla yaşıyor ama gün geçtikçe zehirlenmektedir. Tarihi çıkış noktalarına bakıldığında ise, Batı Medeniyetinin tüm çıkışları bir ibre gibi tehlikeyi göstermektedir. Coğrafi keşifler, barutun icadı, atom bombası, cihan savaşları. Bunlar bu medeniyetin eserleridir. Ana vasfıdır tehlike. Bu medeniyetin fikir temeli pozitivism olmuştur.”⁹⁷

“Batı medeniyetlinin uç noktalarına bakarsak, “Başarı” toteminin olduğunu ve her şeyin onun için yapıldığını görürüz. Siyasette uç nokta Makyavelcilik, felsefede uç nokta pragmatizm ve egzistansiyalizm, dinde uç nokta rahiplik, iktisatta uç nokta kapitalizm, ideolojide uç nokta komünizm.”⁹⁸

⁹⁴ Tahsin Görgün, *İslam-batı İlişkileri Çerçevesinde Medeniyet Meselesi*, Endülüs Yayınları, İstanbul, 2020, s.22.

⁹⁵ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, s. 130.

⁹⁶ Sezai Karakoç, *Düşünceler I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1995, s. 20.

⁹⁷ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, s. 57

⁹⁸ Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, s. 42.

Batı Medeniyeti harap eden bir medeniyet anlayışı içinde olup yıkıcı bir medeniyettir. Kalkınmalarının temeli olan Rönesans'ın öğreticisi olan Endülüs Medeniyetini yok etmeyi büyük bir hınçla yapmışlardır: *“İslam, Yunan kültürünü, Roma, Yunan, Hıristiyanlık-Roma kültürüyle uyuşup, kendi bünyesine katmışken Avrupa Rönesans'la beraber, kendisine her müspet alanda öğretmenlik yapmış olan İslam Medeniyetini bütün gücüyle inkârcı, yıkmaya ve yok etmeye çalışmıştır. Dünya tarihinin bir eşini kaydetmediği bir medeniyet olan Endülüs Medeniyetinin katili bizzat Avrupa'dır.”*⁹⁹

Batı medeniyeti bugün insanlığa büyük zararlar vermiştir. İslam Medeniyetinde olduğu gibi insanlığın önünü açan ve geliştiren bir medeniyet olmaktan oldukça uzaktır:

*“Öbür medeniyetler her yönden kendisinden daha güçlü bir medeniyet geldiği için geçerliğini yitirip tarihi hayatını tamamladı. Bir kültür kendisinden daha etkili, insanı daha çok var oluş coşkunluğuyla dolduran yeni bir kültürle karşılaşıncaya kayboldu veya onun içinde eridi. Yapı iken, yeni bir yapıda malzeme veya enkaz oldu. İslam Medeniyeti ise kendisini aşan bir medeniyet veya kültür hamlesi tarafından saf dışı edilmiş değil, henüz savaşını veren ve yaşayan bir realitedir. Yani tarihe karışan öbür kültürler gibi sadece kitapların ve ilim çalışmalarının konusu değil, bizzat hayatımızın içinde yaralı veya sağ bütün cepheleriyle bize nefes aldırın, bizi biz kılan canlı bir medeniyet ve kültürdür. Eski roma ve Yunan medeniyetlerinden de ders alıp materyalist bir ruhla bir eşya medeniyeti kuran ve bu noktada bizi aşan Avrupa, “insan” getirmede çok gerilerde kalmış, felsefi anlamda insanlığın gerilemesine, ruhça düşmesine ve alçalmasına sebep olmuştur.”*¹⁰⁰

“Tarih tekerrürden ibarettir.” sözü sanki gerçekleşircesine, Batı dünyayı hep sömürmek için ele geçirmek istemiştir. ABD'nin bugün Ortadoğu'da yürürlüğe koyduğu planını tarihtekilerden bir farkı yoktur:

“Batı, temeli olan Roma'dan, dünyaya hâkimiyet ilkesini aldı. Dünyaya düzen verme ideali vardı Romalıların. Romanın çöküşü, Batılıların ruhlarında, şuuraltılarında geçen bir kompleks doğurdu. Yani ondan sonraki bütün Batı toplumları, hep Roma'yı gerçekleştirmek istemektedirler. En son, çarlık, faşizm, nazizm ve hatta komünizm de

⁹⁹ Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, s. 10.

¹⁰⁰ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III Sür*, s. 30.

*aslında Roma'nın başka bir şekilde diriltilmesi idealiydi. Günümüzde Amerika da bile başka şekilde, yeni bir roma gerçekleştirme olayıdır. Dünyanın Yeni Düzeni deniyor. Yeni Düzen derken, yine Roma'yı gerçekleştirmek istiyorlar.*¹⁰¹

Sezai Karakoç'a göre Avrupa medeniyetinin en büyük trajedisi kendisini hiçbir zaman sevdirememesidir. Avrupa medeniyeti her zaman samimi bir yakınlık duygusundan mahrum kalmıştır. Diğer medeniyetler karşısında Avrupa medeniyeti hiçbir medeniyetin görüp göremeyeceği bir antipati ve cevapsızlıkla karşı karşıya kalmıştır. Zekalarının teknik açıdan gelişmesinin ön planda olmasının temel nedeni diğer medeniyetlerin kendilerine duyduğu sevgisizliğin doğurduğu güvensizlik psikolojisine bağlıdır.

*“Avrupa medeniyeti kaynaşamadığı Asya ve Afrika ile bir türlü anlaşamamıştır. Dünyadan bu soyutlanmış iki dünya savaşıyla beraber bir patlama şeklinde ortaya çıkmıştır. Ancak Avrupa, “Bir asil gibi bile intihara gitmedi; kimseye zarar vermeden bir kılıcın üzerine atlayarak kendini ortadan kaldırma yolunu seçmedi; kendi yanarken, Neron gibi Roma'yı da beraber yaktı.”*¹⁰²

Dönemin en büyük imparatorluğu olan İngiltere ile dünyanın en büyük ve nükleer gücüne sahip olan Rusların bugün içinde buldukları buhranın sebebi olarak hile ve zulüme dayanan devletler olmalarını gören Sezai Karakoç, kuvvete tapan devlet, millet ve medeniyet olduklarından dolayı bu duruma geldiklerini söyler.

*“Batı Medeniyetinin ilk çıkaranı, babası olduğu halde, bugünkü durumundan memnun değildir. Müsriif oğul olan Amerika ile Nuh'un, gemiye bir türlü girmeyen, babasını reddeden oğlu durumunda olan Rusya, Avrupa'nın gelecek hakkındaki bütün umutlarını kırmıştır. Avrupa yaramaz çocukları tarafından mülkü ve hükmü elinden alınmış bir eski kral ruh hali içindedir. Avrupa bugün yeni bir medeniyet arayışındadır.”*¹⁰³

Karakoç, Batı'nın ve Doğu'nun kurtuluşunun Ortadoğu'ya bağlı olduğunu söyler: “Size tarihin matematik kuralını söyleyeyim: İnsanlığın dirilişi, Ortadoğu'nun

¹⁰¹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 86

¹⁰² Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, s. 8

¹⁰³ Sezai Karakoç, *Diriliş Çevresinde*, s. 139–140

dirilişiyile doğru, Avrupa'nın dirilişiyile ters orantılıdır.¹⁰⁴ Batı medeniyeti akrebin ateş görünce iğnesini kendi karnına batırışı gibi, sonunda intihar edecektir. Bir son seçecektir Batı kendine. Bu bir nevi intihar olacaktır. Tuttuğu yol, Batı Medeniyetinin tuttuğu yol, intihar yoludur. O yüzden, bizim hareketimiz, İslam Medeniyetini yeniden diriltirse ve bu evrensel bir boyuta ulaşırsa, o zaman Batı da kurtulacaktır, Doğu da kurtulacaktır.”¹⁰⁵

Karakoç'a göre Avrupa Birliği, Asya ve Afrika'nın baskısından sıyrılabilmek için oluşturulan bir çalışmadan ibarettir. Avrupa medeniyetlerinin bir bütün olma ihtimalininin gerçekleşmesi çok zayıftır. Bu ihtimalin mümkün olması durumunda bile sevgiye dayanmadığı sürece devam etmeyeceğini dile getirmektedir.

“Şimdilerde Avrupa yeni bir kimlik aramaktadır. Tek devlet, bütünleşmiş Avrupa olmak istemektedir. Bu ideal, Dante'den, Göte'den, Napolyon'dan günümüze gelen bir idealdir. İki büyük dünya savaşından sonra bu istekleri, idealleri yeniden doğmuştur. Kurduğu müesseselerle güçlü bir yapı gibi görünen Avrupa'nın durumu karanlıktır. Kurtuluşumuzu tek devlet olacak Avrupa'nın arasına girmek ve kurtuluşun öyle gerçekleşeceğine inananların hata içindedirler.”¹⁰⁶

“Avrupa'nın tek devlet olması, ancak insan sevgisi esasına dayanırsa başarılı ve yararlı olacaktır. Yoksa Avrupalıların ta Romalılarından bugüne kadar geldiği gibi diğer insanlara hâkim olma arzusunun bir tecellisi ve bir maskesi olacaksa, bunun gerçekleşmesini temenni etmek mümkün değildir. Aynı zamanda bu Avrupa'nın da lehine olmayacaktır. İki dünya savaşı Avrupalıların bu arzularından ötürü çıktığı unutulmamalıdır. Kendi bütünlüğünü kurarken başka bütünlüklere saygılı olmasını bilmelidir. Aksine, kendi bütünlüğünü dünyanın parçalanması ilkesine dayandırdığı takdirde hem kendisine hem de dünyaya zarar vermiş olacaktır.”¹⁰⁷

Karakoç 'tehlike medeniyeti' olarak değerlendirdiği Batı medeniyetinin yıkılışının diğer medeniyetler gibi bir başka medeniyet tarafından değil tam aksine korku ve tehlike üzerine inşa edilmiş olduğu için Batı medeniyetinin kendi elinden olacağını söyler.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar III Sür*, s. 50.

¹⁰⁵ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, s. 159.

¹⁰⁶ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu III*, s. 156–157.

¹⁰⁷ Sezai Karakoç, *Tarihin Yol Ağzında İki Röportaj*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1999, s. 31–32.

¹⁰⁸ Sezai Karakoç, *Günlük Yazılar I*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1996, s. 56-58.

Sezai Karakoç, zaman zaman ilerleme hızı yavaşlıyor olsa da yüzyıllardır birikimli bir şekilde ilerleyen İslam Medeniyetinden vazgeçip bütünüyle Batı medeniyetine yönelmenin İslam Medeniyeti için bir diriliş değil tam anlamıyla yok oluş olacağını belirtir.

3.2. Sezai Karakoç'ta İdeal İnsan ve İdeal Toplum

3.2.1. İdeal İnsan

İnsanlar medeniyetleri; fikirler, idealler ve vizyonlar ise insanları inşa eder. İnsanın, fikri dayanak noktası ne kadar güçlü ise ortaya çıkaracağı medeniyetin tezahürlerde o kadar yüce olacaktır.¹⁰⁹

Karakoç'un 1976 yılında ilk yayınladığı '*Diriliş Neslinin Amentüsü*' isimli yazısı, hasret duyulan '*diriliş neslinin*' niteliklerini göstermesi sebebiyle oldukça önemli bir eserdir. Karakoç'un kanaati şudur ki; diriliş neslinin yetişmesi zorunludur. Yetişen diriliş neslinin en önemli nitelikleri; tarih bilincinde ve yaşamını sürdürdüğü toplumla barışık ve toplumunun bütün tabakasında varlık göstermeli, çalışkan ve savaşçı olmasıdır.¹¹⁰

İlk olarak diriliş eri savaşçı olmalıdır. Konumunu korumakla mükelleftir. Bu cenkte Karakoç'un ifadesiyle top, tüfek, molotof, bomba, füze kullanılmayacaktır. Sebebi ise bu savaşın bir ruh savaşı olmasıdır. Savaş hakikat savaşıdır ve dava hakikat davasıdır. Medeniyet ve zihniyet savaşıdır. Bu savaşın ana ögesi manevi ilerleyiştir.¹¹¹

Karakoç hayatı ve tarihi tahlil ederken hakikat savaşı ve hakikate karşı savaş ifadesini tercih etmektedir. Onun gözünde, Adam Marks ile Simith aynı vasıflara sahip kişilerdir. Çünkü ikisi de insan benliğini putlaştıran ve son raddede ise yine kendisi gibi olan mahluka köle yapan bir anlayış öte gidememektedir¹¹².

Karakoç neslin amentüsü ile kendi amentüsünün daimî bir özeleştirisi olduğunu açıklar. Bu özeleştirisi takva ve erdem çizgisi üzerinde olmalıdır. Bu durumu koruma ve hakikate erme açısından daimî bir özeleştirisi olmalıdır. Günümüzün dava erleri içinde Karakoç'un bu '*amentüsü*' önemli bir rehberdir. Makam, mevki, rütbe, şöhret gibi ne kadar kriter varsa önemini yitirecektir dava erinin nezdinde. Dava eri eğer kendisini

¹⁰⁹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II*, s. 68.

¹¹⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 34-36.

¹¹¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 8-10.

¹¹² Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 14.

erdem ve takva çizgisi üzerinde bir özeleştiriyeye tabi tutarsa onun için öteki tüm kriterler önemini kaybedecektir.¹¹³

Karakoç'a göre; 'diriliş eri' hem batıyı hem de doğuyu öğrenmeli ve tanımalıdır. Eski medeniyetleri en ince ayrıntısına kadar araştırmalı, bu medeniyetlerin çöküş ve yükseliş nedenlerini araştırmalıdır. Günümüzün hazin durumunun birden çok nedeninin olduğunu anlaşılmalı ve İslam kültür ve medeniyetine mensuplarının bu hali kabullenilmemesi gerektiğine akıl erdirmelidirler. Olayların ve sözlerin sadece görünen anlamlarıyla değil arka yüzünde gizli olanlarla da alakadar olmalıdır. Tarihin gizemlerini kurcalamalı ve peşin çıkarımlardan uzak durmalıdır.¹¹⁴

Karakoç'un Müslümanların yerinde saymasıyla ilgili yaptığı tespitte çok fazla önem arz etmektedir. Onun görüşü, önce Müslümanların İslam'ın tarih ve zaman yükümlülüğünü kaybetmeleri ve toplum borçlarına karşı duyarsızlaşmalarıdır. En nihayetinde bugün ne yazık ki İslam karşıtlarının saldırıları her bir Müslümanın iç benliğine doğru uzamaya başlamıştır. Bu durum onların şahitlik bilinciyle yaşamaları açısından önem arz eder. Bu saptama bize şunu göstermektedir ki Müslümanlar içinde yaşadıkları zamana ve topluma karşı yükümlüdürler. Bu şahitlik gelecek nesillere olması gerektiği gibi doğru bir miras olacak nitelikte bir şahitliktir.¹¹⁵

*'Medeniyetin gürültülü hayatı Türk gencinin maddi ihtiraslarını uyandırmamıştır. Babalarımızdan aldığımız kanaat ve tevekkül henüz yıkılmamıştır. Kanaat dünkü hayatta belki meziyetti. Fakat terakki ve tealiye aşık asri genç için kanaat bir kusurdur. Bizi terakkiden yükselmekten men eden bir kusurdur. Gözümüz ileride, daima ileride olmalı. Mutavassıt bir hayat enerjisi kuvvetli bir genci idare edemez. Hayat aşağıdan yukarı, bir koşmadan ibarettir. Bu yokuşu çıkarken insan bazen düşer, bazen kalkar fakat durmaz, yükselmek, daimen daha yukarılara çıkmak muvaffak bir ferdin ve milletin gayesidir. Başka milletler koşarken biz niçin mutavassıt bir hayata razı olalım.'*¹¹⁶

¹¹³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 24-25.

¹¹⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 15.

¹¹⁵ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 11-17.

¹¹⁶ Yunus Emre Özsaray. "Türk Gençliği Ne İstedğini Ne Okuduğunu Neye Taptığını Bilmiyor" Resimli Ay Dergisi, C. 4, Sayı 1, Mart 1927, s.29

Karakoç, öne sürdüğü feragat ve aşk toplumu olmaktan uzaklaşma başlayan toplumu çözümlerken kullandığı saptamasıyla Farabi'nin ve Platon'un siyaset felsefesinin temel taşlarını meydana getiren sevgi siyasetine meyleder. Platon'da toplumun bir arada olmasını sağlayan öz siyasi bağlamda aşk, cesaret, bilgelik, ve adalet ölçülülük gibi meziyetlerin kaynağıdır.¹¹⁷ Pedagojide adından çokça söz edilen Kohlberg de “*Ahlak gelişim basamaklarının ahlak eğitime uyarlanması konusunda yaptığım çalışmalar neticesinde Platon'un rasyonel iyinin gücüne olan inancının yeniden ileri sürülmesi gerektiğini fark ettim*” diyerek ahlak gelişimi kuramını Platon'a dayandırmıştır.¹¹⁸ Bu açıdan Kohlberg'in ahlak gelişim kuramı Sezai Karakoç ve Tefvik Fikret'e ahlak konusuna bakışı ile kıyaslandığında önümüze modernleşme çağından beri tartışılmalı ahlakın kaynağı milli mi dini mi yoksa milletler arası mı olması gerektiği tarzındaki tartışmalar çıkar. Kohlberg'e göre; ‘*ahlak, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir.*’¹¹⁹

Karakoç'un Müslüman dünyası ile ilgili görüşü ümmet bilincinin en iyi misalini vermektedir. O, Müslümanların salt bir kültüre ulaşma zaruretinden söz ederek Müslümanların tarih ve coğrafyalarını bir araya getirmelerini bunun gerçekleştirilenin yolu olarak gösterir. Müslüman coğrafyaların bugün ihtiyaç duyduğu bu hasret durumudur. Yaşananlar gösteriyor ki ‘*gavurun*’ merhameti yoktur. Eğer Müslümanların birlik oluşturamaz ise çok ırak olmayan bir zaman döneminde daha büyük olaylarla karşılaşmaları olağan dışı olmayacaktır. Müslümanların tek yürek olmaktan başka çareleri kalmamıştır.¹²⁰

*Allah'ın insanoğluna en büyük nimeti olan İslâm inanç ve medeniyetine mensup olan bir toplum nasıl olur da bugünkü acıklı duruma düşer? Bunun mutlaka bir veya birçok sebebi vardır. Bunu bilmeliyim. İşte bütün bu konuları incelemekte ilim benim rehberim olacaktır.*¹²¹

“*Diriliş Neslinin Amentüsü*” 3 aşamalı bir düşünce yapısı göze çarpıyor:

¹¹⁷ Lokman Çilingir, *Platon'dan Tusi'ye Sevgi Siyaseti*, Temaşa Dergisi, Sayı 8, Ocak 2018, s. 73.

¹¹⁸ Semra Çinemre, *Bir Ahlak Eğitimi Olarak Lawrence Kohlberg*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi C.: 22, Sayı: 1, 2013 s. 14

¹¹⁹ Nermin Çiftçi, *Kohlberg'in Bilişsel Ahlak Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi*, Değerler Eğitimi Dergisi, 1(1) 43-77

¹²⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 11-12.

¹²¹ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 15.

- 1) Sorunların tarif edilmesi,
- 2) İslâm idealine göre olması gereken,
- 3) İdeal duruma ulaşmak için izlenmesi gereken yol ve yöntem.

Fakat bu ayrıma bakarak “artık düşünmeyin, işte size kurtuluşun el kitabı” demek büyük bir hata olur. Bu tür bir taklitçilik yeni bir ideoloji, Karakoçizm gibi bir şey üretir ki en başta Karakoç’un böyle bir şeye karşı olduğu açıktır. Onun yaptığı insanları akıllarını kullanmaya ve vicdanlarının sesini duymaya davet etmektir.

3.2.2. İdeal Toplum

Sezai Karakoç diriliş düşüncesi, yeni bir yol veya yeni bir yöntemden ziyade, dönemin yanlış gidişatına karşı geçmişin olması gerekenin gölgesini düşürerek, sebep sonuç ilişkilerini tekrar değerlendirmek ve saptamak olarak açıklar. Bu bağlamda Rönesans ile ortaya çıkan doğru olmayan gidişatın sonundaki krizleri saptamak ve yok etmek için şartları gün yüzüne çıkarma adımı olarak isimlendirilebilir. Öne sürdüğü ideal toplum ve bir kurum olarak bu bireyin ve toplumun eğitimi bir insanı diriltmek olarak kabul edildiği ve diriliş olarak kavramlaştırıldığı için, öncelikle bu düşüncenin hangi şartlara karşı bir anlayış olduğu ortaya konulmalıdır. Bu açıdan düşünüldüğünde Karakoç’un *Diriliş* fikrinde İbn Miskeveyh’in, Farabi’nin, Gâzzali’nin ve Tûsi’nin diğer önemli isimlerin tesirleri görülür.

1974-1978 seneleri arasında yayımlanan 60. sayıda “*Bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş, bir insanı dirilten bütün insanlığı diriltmiş gibidir.*” (Maide;32.) ayetine derginin başlığında yer verir.¹²²

Karakoç; büyük problemlerin çıktığı üniversite olaylarının bir kaos halini almaya başladığı zamanlarda, Nisan 1960’ta ilk sayısını çıkarmaya başladığı *Diriliş Dergisi*’ni, 1966 yılında tekrar yayımlayacaktır. Yedi dönemden oluşan *Diriliş Dergisi* serüveninde Karakoç, bu anlam çerçevesinde bir ideal belirleme çabasıdadır.

Karakoç’un kurmayı hedeflediği ideal bir düşüncedir. Bu devlet ahlaki ilkeleri benimsemiş bir devlet olmanın yanında ‘*Diriliş Neslinin Amentüsü*’ eserinde kurmayı hedeflediği devletin vazifelerini, ihtiyaçlarını, *Diriliş Erlerinin* vazifeleri ve

---

¹²² Yunus Emre Özsaray, *Diriliş Dergisi’nde Tarih İlgisi ve Sonuçları*, Ed.: Lütfi Sunar, İstanbul, İlem Yayınları, 2014, s. 235

yükümlülükleri, bu devletin nasıl kurulacağı gibi ögelere yer verilmiş. Aynı şekilde Karakoç'a göre İslam devletlerinde gelmekte olan yeni nesil *Diriliş Nesli'* dir. Bu nesil önce akide ve ahlakın çerçeve kurallarını belirleyecektir. *Diriliş Neslinin Amentüsü* adlı esrinde kurmayı hayal ettiği bu devletin bir ön testini gerçekleştirmektedir

Her şeyden evvel bir İslam devleti olan bu devlette temel değer ahlak ve inançtır. Müslüman çağdaş olmalıdır. Yeni bir birey ve toplum psikolojisi oluşturmak için Diriliş erinin görevi kültür mücadelesinin lideri olmaktır.

Karakoç; “diriliş eri¹²³, çağ fatihleri¹²⁴” gibi isimlendirmeler ışığında ortaya koyduğu amaç insanını veya “özülke¹²⁵, medine-i fazıla¹²⁶, erdemli öncüler topluluğu¹²⁷” olarak simgeleştirdiği ideal toplum-ideal devlet tasarımını açıklamadan evvel içinde yaşadığı dönemi bilme ve anlatma çabasıdır. Karakoç’un “... gözünüzü yumup elinizi uzatın, ne yazık ki ona dokunacaksınız.¹²⁸” şeklinde seslendiği; muhatabının çevresinden başlattığı toplumun yapısı, ona göre “aşk toplumu” ve “feragat” olmak değil, toplumsal etkileşimin kaynağını oluşturan öge olmuştur. Karakoç’un bu ifadesinde iki temel prensip kendini göstermektedir.

- Toplumun çıkarlar ağıyla örgütlenmiş olması¹²⁹
- Toplumun aşk ve feragat toplumu olmaktan uzaklaşmış olması.¹³⁰

İslami hayatın tam anlamıyla gerçekleşmesi için insanın ilk önce hayatında İslami prensipleri yaşaması gerekmekte daha sonra toplumsal alanda yaşamalıdır. Sonra da toplumsal ve psikolojik muhtevaya tarih bilincini de eklemelidir. Günümüzde insanın iç dünyasında ki savaş sürdürdüğü en büyük savaştır.

Bu amentü hakikate ulaşma aynı zamanda bu kazanımı koruma açısından süregelen bir özeleştirmedir. Ona göre “İslam, Doğunun başı ve önderi olarak Batıyı da yola getirecek tek hakikatin sahibidir.¹³¹

¹²³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 7

¹²⁴ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 7

¹²⁵ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 7

¹²⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 7

¹²⁷ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 7

¹²⁸ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, İstanbul, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1978, s. 13

¹²⁹ Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, s. 13.

¹³⁰ Sezai Karakoç, *İslam'ın Dirilişi*, s. 13.

Batı ile mücadele etmenin yolu da medeniyetin sanat, bilim, düşünce ve estetik açıdan gelişmesi, bu alanlarda özgün bir üslup geliştirmesine bağlıdır. Bu anlamda Diriliş tam olarak Hz. Peygamberin sünnetini ihya etmek demektir. Zira Hz. Peygamber, düşünce, iman-inanç, ahlak bakımından olduğu gibi silahlı savaş yönünden de bir karşı çıkış göstermiştir. Kur'an' getirdikleri sadece yasakları emreden emirler değildir. İnsana sosyal hayatı düzenleyen bir toplum düzeni de göstermektedir. Kişinin tek başına toplum olmadan ihya olması son derece güçtür. Bunu başarabilen kişi sayısı da oldukça azdır ve bunu başarabilen kişi, toplum içinde çok daha iyi bir manevi hayata ulaşacaktır¹³²

İslam insanı tek başına bir çağrıdır. Yapılan ve yapılacak olan her iş de ilahi adalet terazisinde ölçülerek yapılmalıdır. Diriliş Eri bugünkü Yahudiler ve batılılarda olduğu gibi her şeyi sadece dünyevi olarak yorumlayıcı olmamalı.¹³³

Bu amentü, İlahi varlığa dayalı, gücünü ve mantığını vahiyden, ilahî kitaptan alan bir diyalektiktir. Aynı zamanda diriliş erinin öz eleştirisi, inanç hayatı ile düşünce hayatı arasında zedelenmiş hatta kopmuş olan bağları onarma davasıdır.

3.2.3. İdeal Sitenin Ana Vasıfları

Karakoç'un '*İdeal Sitesi*'ni anlatmaya başlamadan önce '*Site*' kavramını açıklamalıyız. İlkçağda bir ya da birkaç kentten oluşan ve kendi yasalarıyla belirli bir merkezden yönetilen, genellikle güvenliği sağlanmış toplu yerleşim merkezi biçimine site denmektedir.

Kurulmak istenen site/ideal devlet/erdem devleti; kent-tarih-insan-anlam dörtlüsünü kurup ayakta durmasını dört temel sütunun bileşimidir. Toplumun kurucusu anlamını İslam'dan alarak oluşturan Diriliş Eri olacaktır. Bu hayatın en güçlü yanı ise toplumsal yanı olacaktır.

Bu konuda Farabi' ye de değinecek olursak; Farabi felsefesinde insanın medeni/sosyal bir varlık olarak nitelendirilmesi, sadece organik bir temele indirgenecek bir kullanım değildir. İnsan temel ihtiyaçlarını karşılamak, natik nefsinin bir açılımı olarak düşünce ve dilini kemale erdirebilmek, gerçek mükemmelliğe erişebilmek, gerçek mükemmelliği temin edecek ilimleri ve bunların değerleri diyebileceğimiz

¹³² Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 27.

¹³³ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s. 12.

erdemler dizisini özümseyebilmek için medeni bir varlık olamaya doğru sürüklenmektedir.¹³⁴

Farabi açılımıyla toplum; *Erdemli ve Erdemsiz (Cahil)* toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Erdemli şehir mensubunun özellikleri gerçek mutluluğun bilincinde olan, Tanrı'yı, maddeden soyut olan varlıkları, erdemli ilk başkanın özelliklerini ve ona vahyin nasıl geldiğini, insanın varlığa gelişini bilen insanlardan oluşmaktadır. Erdemli şehir mensuplarının inanması gereken inançlar ve bilmesi gerek sınırlanan bu önermeleri dikkate aldığımızda Farabi'nin felsefi siteminde metafizik-doğa-siyaset ilişkisinin nasıl bir bütünlük oluşturduğunu görüyoruz.¹³⁵

Sezai Karakoç 'İdeal Sitesi'nin ana vasıflarını açıklarken özellikle değindiği hususların başında fakir ve zengin çok farklı bir hayat yaşamaması gerektiğini vurgulamaktadır.

*Benim devletim, (medine't-ül fazıla) diye adlandırılan devlet, yani erdemli devlettir. Devlet, gözümde, sadece bekçi-devlet ya da sadece bir ekonomik kuruluş yani kooperatif-devlet değil; ya da bütün amacı sınıflar arası bir denge sağlamaktan ibaret devlet, politik devlet değildir.*¹³⁶

Yönetim mevkii dışında kalan sınıfları Farabi; genel olarak erdemli şehrin mensupları olarak tasvir eder. Erdemli şehrin yönetimi tarafından düzen içerisinde yönetilen mutlu ve iyi insanlardır.¹³⁷

Siteyi ayakta tutan dört temel ortaya koyan Karakoç bunları; insan-kent-anlam-tarih dörtlüsü olarak adlandırır. Diriliş insanı anlamını insandan alan ve tarihin İslamlaştırdığı kentin, kent + toplum olan sitenin kurucusu olacaktır.¹³⁸ Bu durum farklı bir şekilde bir araya getirilerek Farabi'nin kendi felsefi sisteminde metafizik- doğa-siyaset ilişkisi çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu üç ögenin her birinin bir penceresi ve boyutu diğerinde de bulunmaktadır.¹³⁹

¹³⁴ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri Ve Özgünlüğü*, Atlas yayınları, Ankara, 2015, s.277.

¹³⁵ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*, s.326.

¹³⁶ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s.47.

¹³⁷ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*, s.320.

¹³⁸ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s.41.

¹³⁹ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*, s.326.

Toplum yapılanmasını taş duvarın birbirine kenetlenmesine benzeten Karakoç bunu açıklarken; aslında Farabi'nin 'Erdemli Şehir' yapılanması ile eş değer açıklamalar yapmıştır; *'Toplum örgütü, tıpkı taş duvarın birbirine geçmiş, kenetlenmiş taşları gibi olacaktır sitenin. Tabii, aile, bir tarihlilik ve şuurculuk platformuna oturtulacaktır. Toplum ve sitenin kalbi atacaktır, site hücresi veya molekülü durumunda olan ailede. Ailenin mahrem cephesi şiddetle korunacak, fakat onun toplumda konumu her yönden gözlenecek, denetlenecektir.'*¹⁴⁰

Bu durumu Farabi ise insan vücuduna benzeterek şöyle açıklamaktadır; *bedeni idare eden amir bir organ olarak kalp birinci sırayı, ona yardımcı olan beyin ikinci sırayı teşkil etmektedir. Sonra bu ikisine yardımcı olan üçüncül sıradaki organlar, bilahare ise üçüncü sıradaki organlara hizmet eden dördüncül organlar yer almaktadır.*¹⁴¹ Buradan da anlaşılacağı üzere toplum yapısı belirli bir hiyerarşik sıra izlemektedir ama bu sınıfsal farklılıkları teşkil etmemektedir.

Toplum düzeninde olması gerekeni, amentünün sosyal, ekonomi ve kültür plandaki ilkeleri şekilde sıralar. Düşünür bütün meselenin geçmişte özü kaybedilen varoluş bilincinin yeniden kazanılması yolunda sürekli ve köklü bir girişimin başlaması gerektiğini söyler.

3.3.Karakoç'ta Millet Anlayışı

Karakoç "*millet*" kavramını ırk olarak değil aynı inancı paylaşan insan topluluğu olarak ele almaktadır. İslam inancını benimsemiş bilinçli topluluk olarak tanımlar. İnsan topluluğunu "*insan milleti*" ve "*küfür milleti*" olarak ikiye ayırır. Karakoç insanların Hz. Âdem soyundan geldiği düşüncesinden yola çıkarak insanları her konuda aynı yükümlülüğe sahip olduğunu söyler ve onları ayıranın din, dil ve ırk değil İslam'ı benimsemiş ve inkâr etmiş millet olarak ayırır. Türk milleti kavramının daha çok "*İslam milleti*" kavramı etrafında oluştuğunu savunur.

Bir medeniyetin toplumuna millet denir. Osmanlı Devleti dağıldıktan sonra kurulan suni devletçiklerin akıbeti yaşadıkları kriz bugün ortadadır. Bizim ülkemizde de aynı sorun vardır. Irk esası dahi esas alınsa sınırlarımız dışında birçok ırkdaşımız kalmıştır. Irk değil de milleti daha geniş anlamda medeniyeti bir toplum olarak ele

¹⁴⁰ Sezai Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, s.47.

¹⁴¹ Şenol Korkut, *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri Ve Özgünlüğü*, s.300.

*aldığımız zaman, sınırlarımızın dışında kalan büyük topluluklar zaten milletimizin parçalarıdır.*¹⁴²

Sezai Karakoç hayatı boyunca Türkiye'nin ihtişamını kazanması için Selçuklu-Osmanlı dönemindeki anlayışla kazanacağını savundu ve bütün çalışmalarını bu yolda sürdürdü. Karakoç Selçuklu-Osmanlı dönemini bahara, Batı tesiri altında olan cumhuriyet dönemini ise kışa benzetmektedir. Bu kış döneminden çıkışında Selçuklu Osmanlı döneminin millet anlayışını geri dönülerek olacağını savunur. Avrupa'dan alınan "*Millet anlayışından*" vazgeçilerek kendi "*millet anlayışımızı*" tekrar güçlendirmemiz gerektiğini savunan Karakoç aslımıza geri dönmediğimiz takdirde, milletimizin sergilediği o büyük gerçeği kavramadıkça, geleceğe emin bir şekilde ilerleyemeyeceğimizi vurgulamaktadır. Avrupa'dan gelen millet ve merhumu artık bozulmuştur.¹⁴³

---

¹⁴² Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu I*, s. 88.

¹⁴³ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu III*, s. 22-23.

SONUÇ

Sezai Karakoç, yaratılışından bugüne insanlığın hep doğruyu aradığını ve bu doğruya ulaşabilmek için kendince bazı düşünce sistemleri üretmeye çalıştığını, ilahi hakikatlere dayanmayan fikir ve ideolojilerin bir süre sonra yararlı olmak yerine nasıl zarar verdiğini, dünya tarihindeki örneklerden yola çıkarak gözler önüne sermeye çalışmıştır.

Karakoç Doğu ruhunu, mistik bir şekilde bütünleştirici; Batı ruhunu ise, ayrımcı ve bölücü olarak tanımlar. Hegel, Batı'nın bu özelliğini, her şeyi, “*atomuna kadar ayırma*” şeklinde anlatmaktadır. İhtilalciliğin de bu ruhtan fişkırdığını; Doğuda da aşırıya giden bir bütünleme, toplum hayatında ezici kuvvetler önünde kör teslimiyete dönüştüğünü ifade eder. Karakoç bu tanımlamalarını yaparken Sokrates, Platon, Aristoteles'ten, Kant, Hegel ve Nietzsche'ye, Heidegger'den J. P. Sartre, Camus, Kafka'ya Batılı sanat ve düşünce insanları; Mevlana'dan Yunus Emre'ye, Mehmet Akif'ten Necip Fazıl Kısakürek'e Türk sanat ve düşünce insanlarının fikri, edebi ve tasavvufi yönlerine değinir.

Karakoç, Batı'nın kültürünü, felsefesini, sanat ve düşüncesini bir yana bırakarak, Batı Medeniyetinin sömürgeci ve materyalist temellerine kapitalizm ve sosyalizm yönüyle genel olarak olumsuz yaklaşır. Ona göre Batı tam anlamıyla İstiklal Marşında olduğu gibi ‘*medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar*’ ifadesini benimser. Batı'ya ve batılılaşmaya tezimizde de sıklıkla bahsettiğimiz üzere olumsuz bir tavır takınır ve oldukça sert bir şekilde karşı çıkar.

İslam'ın ise mistisizmi, daha doğrusu fizik öteciliği, makro âlem açıklamaları için muhafaza ettiğini; orta âlem, yani yaşadığımız âlemde ise, daha çok akıl dünyası çerçevesindeki bir yaşama tarzını benimsediğini söyler. Bu yüzden toplumsal hayatta doğu felsefesine mahsus kör mistik bağ ya da teslimiyet ona aykırıdır. Batının bölücü, her ne suretle olursa olsun parçalayıcı, sebepli sebepsiz başkaldırıcı, sürekli devrimci ruhunu da İslam reddetmektedir.

Karakoç, toplum ve din konusunda yorum yaparken din ve toplum olgusunu tarafsız bir şekilde ele almaktan ziyade daha çok İslam dini ve İslam toplumuna yönelik değerlendirmeleri ön plana çıkarmıştır. Hatta din konusuna dışarıdan bakarak dini

toptancı bir yaklaşımla ele alanları eleştirmiş, her dinin kendi dinamikleri çerçevesinde anlaşılabilirliği üzerinde durmuştur. Karakoç'un düşünsel eserleri incelendiğinde duyguları ve fikirleri arasında denge oluşturmaya çalışan bir profil karşımıza çıkmaktadır. Buradan da anlaşılmaktadır ki Karakoç bir fikir adamı olmanın yanında ortaya koyduğu fikirlerin aynı zamanda sıkı bir destekçisidir. Hem durum tespiti yapmakta hem de tespitlerini aksiyona dönüştürme amacındadır. Her ne kadar istediği başarıyı sağlayamasa da kurmuş olduğu siyasi partiler bunun bir kanıtı olarak kabul edilebilir.

Karakoç'a göre Müslüman ülkeler arasındaki ihtilaflar bir de her ülke içinde bölük pörçük olmalar, çağımızda Müslümanların dramını oluşturmaktadır. İslam gerek metafizik planda gerek toplumsal bağlamda birliği ve bölünmezliği önerdiği hatta emrettiği halde İslam dünyasının bugünkü manzarası bunun tam aksine istikamettir

Karakoç'un din ve topluma dair görüşleri incelendiğinde; İslam toplumu ve medeniyetinin bir atılıma ihtiyacı olduğu, Müslümanların son iki yüzyılda Batı'nın ilerlemesine ayak uyduramadığı ve materyalizme verilen önemin metafiziğe verilmediğine yönelik bir dizi değerlendirme karşımıza çıkmaktadır. Karakoç'un değerlendirmelerinde zaman zaman bir İslam dini savunuculuğu zaman zaman da İslam'a gerekli özeni göstermeyen İslam toplumu eleştiriciliği göze çarpmaktadır.

Karakoç'a göre İslam dünyası da ırk, âdet, dil, mezhep farklarını bir kopuş sebebi kabul etmeyen üstün ve ileri devlet idealini elli yıl öncesinde olduğu gibi gerçekleştirmek zorundadır.

KAYNAKÇA

- Akın, G., (2003). Sayın Hüseyin Su. *Hece Dergisi*, 77.
- Akşit, M., (2004). Varoluşsal Bir Problem Olarak Soren Kierkegaard'ın Felsefesinde Ölümün Anlamı. *III. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi- Bildiriler Kitabı II* (s. 138). Bursa: Star Ajans.
- Alver, K., (2003). İnsan ve Toplum gerçekliğini Hecelelemek. *Hece Dergisi*, 81.
- Aytekin, A., (2017). *İsmet Özel Versus Dünya Sistemi*. İstanbul: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Bağdatlı, Ö. (2018). *İslam Siyaset Düşüncesinin Kavramsal Temelleri*. İstanbul: Dergah.
- Baş, M. K., (2005). *Diriliş'in Yapı Taşları*. Ankara: Lim Yayınları.
- Baş, M. K., (2008). *Diriliş Taşları*. Ankara: Babil yayınları.
- Baş, M. K., (2010). Sezai Karakoç Şiirinde Ölüm. *Turkish studies international Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 775.
- Baykara, T., (1982). *Bir Kelime – Istilah ve Zihniyet Olarak 'Medeniyetin Türkiye'ye Girişi'*, *Fikir ve Sanatta Hareket*, . C. VII: Devre, 35.
- Bilge, M. (2003). Diriliş Düşüncesinde Toplum, Millet ve Devlet. *Hece Dergisi*, 63.
- Can, H., (2003). Siyasal Bir Tasarım Olarak: Diriliş Partisi. *Hece Dergisi*, 133.
- Çiftçi, N., (2012). Kohlberg'in Bilişsel ahlak Teorisi: Ahlak ve Demokrasi Eğitimi. *DeğerlerEğitimi Dergisi*, 43-73.
- Çilingir, L., (2018). Platon'dan Tusi'ye Sevgi Siyaseti. *Temaşa dergisi*, 73.
- Çinemre, S., (2013). Bir Ahlak Eğitimcisi Olarak Lawrence Kohlberg. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14.
- Dergisi, R. A., (1927). Türk Gençliği Ne İstedğini Ne Okuduğunu Neye Taptığını Bilmiyor. *Resimli Ay Dergisi*, 29.

- Görgün, T., (2020). *İslam Batı İlişkileri Çerçevesinde Medeniyet Meselesi*. İstanbul: Endülüs Yayınları.
- Günay, Ü., (2014). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Karakoç, S. (1999). *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I 'Başyazular'*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1974). *Mehmet Akif*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1975). *İslam'ın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1995). *Düşünceler I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1996). *Çağ ve İlham IV*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1997). *Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1997). *Günlük Yazılar III 'Sur'*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1998). *Çağ ve İlham III*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1998). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1998). *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1998). *Günlük Yazılar IV 'Gün Saati'*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1999). *Mevlana*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1999). *Tarihin Yol Ağzında İki Röpotaj*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (1999). *Yunus Emre*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2001). *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2001). *Düşünceler Kurumlar I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2003). *İslam Toplumunun Ekonomik Strüktürü*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2003). *Varolma Savaşı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

- Karakoç, S., (2005). *Çıkış Yolu III*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2006). *Diriliş Çevresinde*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2012). *Çağ ve İlham I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2013). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2017). *Çıkış Yolu I*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2017). *Çıkış Yolu II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (2017). *Çıkış Yolu II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S., (tarih yok). *Günlük Yazılar 'sutun'*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karataş, T., (1998). *Doğunun Yedinci Oğlu*. İstanbul: İz Yayınları.
- Korkut, Ş., (2006). İbn-i Haldûn'un "es-Siyâsetü'l-medeniyye" Teorisini Eleştirisi. *İslam Araştırmaları Dergisi*, 120.
- Korkut, Ş., (2018). *Farabi'nin Siyaset Felsefesi Kökenleri ve Özgünlüğü*. İstanbul: Atlas.
- Lekesiz, Ö., (2003). Diriliş Ve Uygarlık. *Hece Dergisi*, 20.
- Ömerustaoğlu, F., (1998). Hatıralar İçindeki Otobiyografik Çizgi. *Kitap Dergisi*, 36.
- Özsaray, Y. E., (2014). *Diriliş Dergisi'nde Tarih İlgisi ve Sonuçları*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Sartre, J.-p., (1987). *Varoluşçuluk*. İstanbul: Say Yayınları.
- Sezai, K., (2017). *Çıkış Yolu II*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Şulul, K., (2015). *İbn-i Haldun'a Göre İslâm Medeniyeti*. İstanbul: İnsan yayımları.
- Yenişafak*,(2009,0819).Yenişafak:<http://yenisafak.com.tr/aktuel/default.aspx?t=14.11.2007&c=5&i=28077> adresinden alındı